UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 51
SAMBATA 14 Decembrie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

NICOLAE STOICA: Schiţă

Intrebarea copilului

de ERNEST BERNEA

Odată, într'un sat de munte, la vremea când urzește întunerecul, stăteam de vorbă cu un copil. Pe deasupra capetelor noastre o pasăre a bătut din aripi de câteva ori și s'a pierdut în pădure. După un moment de liniște a urmat întrebarea senină a copilului: de ce sboară pasărea? Altă dată, privind argintul viu al unei ape ce curgea bolțit peste pietrele rotunde ale văii, ca prins de o minune nouă, a întrebat: dece curge apa?!

Ce minune stă în această făptură mică? Cum de l-a chemat măsura lui către gândurile neliniștitoare? Ce tainică legătură îl poartă pe culmea vieții? Copilul este mai aproape decât noi de firea lucrurilor, mai aproape de Dumnezeu.

Zilele omului vrâstnic se scurg într'o formă banală. Feluritele chipuri ale lumei acesteia și sensul adânc al lucrurilor îi scapă. Omul trăește totul în fugă. Li scapă nu pentrucă el ar fi în păcat, ar fi sortit dela început să nu vadă, ci pentrucă felul în care își trăește viața aci îi închide porțile înțelesului. Cu fiecare zi ce trece, omul se îndepărtează de plăcerile bucuriei și ale înțelepciunii. Trufia și dragostea pentru cele trecătoare îl fac să coboare cele mai de jos trepte ale condiției umane.

Trăind, lumea înconjurătoare își pierde taina. Sau mai precis, odată cu anii, omul își pierde un simț foarte delicat dar pătrunzător, care îl pune în stăpânirea substanțelor ultime ale existenții: omul în vârstă pierde de cele mai multe ori simțul interior, simțul adâncimilor. Sâmburele dumnezeesc moare în el.

Copilul dimpotrivă, ființă nouă și neprihănită, necumpărată de ispitele aparențelor înșelătoare culege pretutindeni urmele minunilor. Când un copil deschide pentru prima oară ochii, întreg universul cu tainele lui joacă în apele luminate ale ochilor săi.

De aceea Iisus iubea atât de mult copiii, de aceea i-a arătat ca pe un simbol al creștinismului, lume nouă care punea preț pe nevinovăție și naivitate îngerească, pe frăgezime și sete de înțeles. „De nu vă faceți la fel cu pruncii, nici că veți intra în împărăția cerurilor.

Copilul este o făptură biblică originară. Copilul este o făptură a vieții neîntinate, este o floare deschisă luminei, este un îndemn la simplicitate și frumusețe. In el vorbește frântura de cer dată omului odată cu începutul.

Copilul este un mare dar al vieții noastre aci: aduce cu el inocența, drăgălășenia și bunătatea. Copilul îndulcește viața noastră atât de amară: făptura sa mică cu aripi la suflet ne dă multe învățăminte. Un scriitor rus a spus: zâmbetul copilului este pentru mamă ca o rugăciune pentru Dumnezeu. Impreajma copilului stăruie mereu o atmosferă de lumină și frumusețe.

Când întrebările bat la porțile gândului tău împovărat și cer deslegare, când umbrele amintirilor alunecă pe pereții sufletului și cer o rază de soare, atunci stai de vorbă cu copiii. Aplecat asupra adâncurilor, umbli ca străbătut de fiorii unei zări virgine. Prietenii te cred nebun și lumea te-arată cu degetul. In rătăcirea ta prin pajiștele unei lumi de dumnezeesc tumult, în setea ta de înțeles și vrajă, te întâlnești doar cu copiii.

Cuvântul tău sună sec pentru cei vrâstnici, dar întoarce ca pe o frunză spre soare sufletele copiilor cu ochi de mirare.

Vaslui 1939.

Principiul naţionalităţilor şi naţionalismul integral

de LUCA DUMITRESCU

Teoria drepturilor omului, mult ingeniosul instrument de luptă al burgheziei europene, s'a isbit dela început de dificultatea firească și serioasă a drepturilor maselor.

Din această pricină, liberalismul, pentru a se putea menține, a făcut timp de un veac și jumătate, amare eforturi dialectice pe toate planurile vieții. Astfel s'a născocit ideia statului constituțional, a adunărilor reprezentative, a liber-schimbismului, a suveranității poporului și chiar a unei societăți a națiunilor. Nici una însă dintre acestea n'au dat satisfacții mai mari, mâinilor cari trăgeau din umbră sforile lumii, ca principiul naționalităților.

Apărută la sfârșitul secolului trecut și justificată printr'un răsboiu, a cărui unică însemnătate este că va rămâne în istorie, ca un fenomen necesar, teoria principiului națiunilor își asumă răspunderea de a curăța în sfârșit, drojdia, care zăcea de o sută de ani, pe fundul butoiului liberal. Dar atât prin înțelesul, pe care l-a dat lucrurilor, cât și prin chipul cum a acționat asupra lor, principiul naționalităților n'a făcut altceva, decât să accentuieze opacitatea spiritului general, față de problemele reale și adânci ale secolului. Căci, simpla recunoaștere teoretică a națiunilor, în chip de comunități de sânge, moravuri și aspirații, nu constitue un câștig, capabil, să dea o nouă orientare lumii. Această recunoaștere, nu face în fond decât să confirme vechea teamă de masse, a liberalismului. Acea veche teamă, care dela început l'a determinat să scorneasca ficțiunea juridică a statului.

Națiunile în această concepție, n'au o ființă proprie, pentru ridicolul motiv, că nu pot să stea în justiție. Acest lucru nu-l poate face decât statul, adică suveranitatea poporului, iar națiunea nu e poporul, ci numai o parte din el.

A contesta însă ființa unei națiuni pe argumentul arbitrar, că nu poate sta în justiție, este tot una cu a contesta pentru acelaș motiv, ființa unui brad.

Acest punct de vedere opoziționist, îl reprezintă naționalismul integral. Diferența între principiul naționalităților și naționalismul integral este, așa dar, fundamentală. Ea stă în însăși natura viziunii lor despre lume și viață.

Consequent sursei sale liberaliste, principiul naționalităților vede lumea prin raporturi și forme. Nimic nu există, dacă nu se găsește în permanență, într'o serie de raporturi, cari îi dau expresie formală. Națiunea și poporul, nu sunt decât stări amorfe ale statului, expresia lor unică, în lupta cu adevărata realitate socială: individul.

Naționalismul integral, dimpotrivă, vede lumea cum este: *în esență*. Individul n'are pentru acest fel de a gândi nici o realitate, pentrucă, el doar se naște, trăiește și moare, ca orice mărunt incident al devenirii. Națiunea însă, nici nu se naște, nici nu moare: *națiunea este*. Prin rădăcinile, prin actele și prin latențele sale, națiunea, *este* permanent. Ea nu numai că nu se naște și nu moare, dar nici măcar nu trăește. Acest fapt ar fi prea puțin, pentru națiune: *ea face istorie*.

In fața acestei ideologii categorice, principiul națiunilor, rămâne deci, numai unul din nenumăratele compromisuri mai mult ori mai puțin abile, făcute de liberalism, în scopul de a se menține.

Cu toate acestea, faptul că liberalismul a persistat atâta vreme, nu se datorește exclusiv, acestor compromisuri, ci și unei împrejurări mai simple și cu mult mai meschină: complexului de lașitați ale individului; neputinții acestuia, de a renunța la mirajul unei libertăți fără margini. Mai mult chiar: părerea noastră este, că dacă nu se specula în special asupra acestei deficiențe psihice a individului, nici lanțurile capitalului, nici șiretenia cuvântului și nici chiar vagile concesii reale, care s'au făcut comunității, ici, colo, în istoria acestor ani, n'ar fi fost în stare, să întârzie până'n zilele noastre, catastrofa liberalismului.

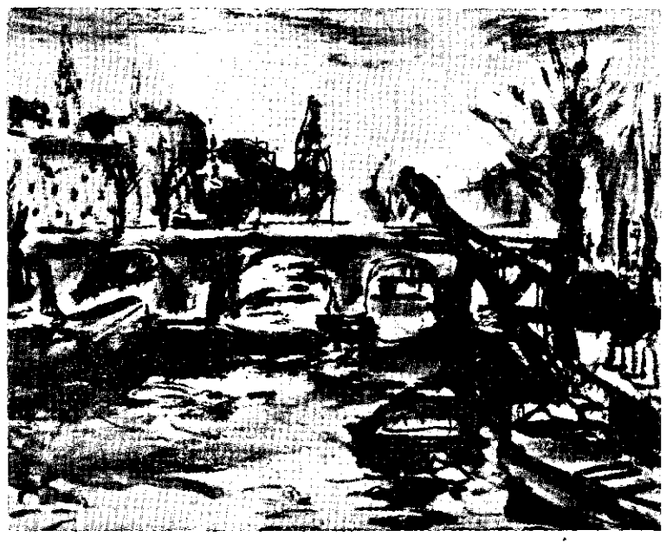

GH. TOMAZIU: Desen

Mărturii de război franceze

de MIHAI NICULESCU

C'est embêtant, dit Dieu, quand il n'y aura plus ces Français. Il y a des choses que je fais, il n'y aura plus personne pour les comprendre.

Charles Péguy

Ele sunt într'adevăr franceze, mărturiile asupra războiului pe care le vom face cunoscute acum cititorilor noștri. Dar este o particularitate a Franței de-a lăsa să se întrevadă, dincolo de neastâmpărul și iritarea particularismelor care separă insul omenesc de semenul lui, sau neamurile între ele, în comunitatea nestatornică a formelor de viață politică, — climatul posibil unei înțelegeri, al cărei cuvânt de ordine să fie, în orice împrejurare, observarea măsurii și a dreptelor proporții omenești. E o particularitate pe care am numi-o, fără joc de cuvinte, universalistă.

Așadar, universalismul spiritului francez constitue încă o comună măsură, posibilă, a particularismelor de pretutindeni. De aceea, mărturiile de război despre care urmează să vorbim sunt în primul rând mărturii omenești în fața evenimentului numit, fără a fi cu aceasta mai puțin franceze. Accentul pe care-l punem pe valoarea de generalitate omenească, prelungind răsunetul mesagiului, nu-i alterează fizionomia caracteristică, proprietatea franceză.

Cititorul cu destulă practică a literaturii acestui popor, va fi fost desigur isbit de nevoia urgentă și repetată a certitudinei, pe care o exprimă. Albert Thibaudet, reluând faimosul raționament cartesian care deducea faptul existenței din existența cugetării, făcea din îndoială, suprema dovadă existențială. In expresia paradoxală: „mă îndoesc, deci sunt", el contura o trăsătură caracteristică a spiritului francez.

Dar ce înseamnă îndoiala ridicată la rangul de certitudine supremă existențială, decât pânda lucidă și punerea în gardă împotriva plăsmuirilor informe ale unor imaginațiuni exaltate de lipsa oricărei constrângeri? Impotriva oricărei certitudini care nu își înfige rădăcinile și nu își absoarbe sucurile din incertitudine, din îndoială. Impotriva miturilor care, în cultură ca și în viața politică, dislocând simetriile și alterând proporțiile omenești dau naștere la opere și forme de viață politică neviabile.

Cultivarea îndoielii, — nu pentru ea însăși ci pentru rezistența lucidă la solicitările unor aventuri sterpe de înțelesurile semnificative ale trăirii personale, — își găsește replica simetrică în altă trăsătură caracteristic franceză. E acea slăbiciune manifestă pentru onoruri și ranguri de tot felul, obișnuite prin recunoaștere oficială, de care dădea dovadă un artist ca Rodin când pretindea să i se acorde loc de frunte în ceremonialul înmormântărilor de oameni publici, sau un Paul Valéry, prezidând cu dezinvoltură tot soiul de comitete și asociații de cuconeturi ale căror preocupări mondene n'au nici în clin nici în mânecă cu arta sau literatura. Tot un francez, Jaques Chevalier făcea nu de mult observația, (in Revue des Deux Mondes *din 15 Octombrie 1940, că în Franța „oamenii de cel mai înalt merit nu sunt satisfăcuți, decât atunci când el este sancționat". Fără îndoială, certitudinea pe care o poate da recunoașterea de către ceilalți a meritului propriu este climatul cel mai prielnic pentru rodirea îndoielii lăuntrice. Numai cei cu adevărat înzestrați rezistă acestei probe. In locul îndoelii care cedează, împovărată de onoruri și distincțiuni publice, infatuarea lipsește de însemnătate și acoperă cu inexpresivitatea anonimatului pe ceilalți. In toate cazurile însă, aceeași nevoe a unei certitudini materiale, concrete, îi îndeamnă să caute și să prețuiască recunoașterea publică.*

Sub alt aspect, nevoia de certitudine este aceea de-a căuta cel puțin motivele (les raisons) dacă nu explicația unor împrejurări, chiar în momente ce s'ar părea că sunt cele mai puțin indicate pentru astfel de căutări. De exemplu însușirea sau voința de „a vedea lucrurile așa cum sunt" pe care o subliniază cu o mândrie franceză, Armand Petitjean, în prezentarea „Mărturiilor asupra războiului", apărute în ultimul număr din La Nouvelle Revue francaise. *Ultimul — cu câtă melancolie scriem cuvântul, vor înțelege doar cititorii statornici ai N. R. F.-ului, cum îi spuneam familiar — adică acela din luna Iunie 1940. Sunt fragmente de scrisori primite dela corespondenți depe front, aparținând celor mai diverse profesiuni și îndeletniciri, din societatea franceză: scriitori, ziariști, avocați, foști parlamentari, profesori, diplomați de carieră, comercianți, etc. Nu veți găsi în ele revelații asupra războiului spectacular ci doar simple mărturii ale celor cari „au asumat pe deantregul răsboiul", — impresionante prin dorința de a-și da seama singuri, lor înșile, asupra certitudinei inexorabile a evenimentului.*

Războiul favorizează o optică radical deosebită de aceea a vremurilor de pace, o privire specială asupra oamenilor și lucrurilor. Iată, în acest sens, mărturia unui fost luptător din războiul dela 1914: „In timpul ultimilor ani de ceea ce s'a numit pace, am urmărit cu toții jocul european, ca pe un spectacol. Spuneam și eu, ca toată lumea: Franța, Germania, Anglia. Când s'a declarat războiul am văzut oameni și suferințe". Părerea aceluiaș este că războiul are cel puțin o virtute logică, discriminatoare, de a distinge între esențial și accesoriu: „In război știi ceea ce-ți place și ce nu-ți place, ceea ce-i bine și ce nu este. Iată inventarul ce trebuia întocmit".

Despre ce fel de inventar sau de bilanț poate fi vorba? Se pare că era unul la care începuse să lucreze generația celor din războiul trecut, întrerupt în răstimpul de pace, — bilanț ce urma să fie continuat în actualul război. Datorită aceleași optice speciale, războiul devenea climatul necesar al continuării unei opere de revizuire generală a valorilor, întreruptă în 1918, ca și cum răstimpul de pace care a urmat, până în 1938 — „l'entre-deux guerres" — ar fi stânjenit printr'o răsturnare paradoxală a înțelesurilor, ceea ce războiul — „cette retraite"! — începuse să edifice, s'ar zice aproape în liniște.

Sub raportul aspectului edificator al războiului, deosebit de interesantă ni s'a părut mărturia unui tânăr ataşat de ambasadă la Varşovia: „câteva luni înainte de criză doream războiul ca pe un apocalips în care să mă scufund fără greutate, odată cu restul omenirii. Lașitatea a dispărut când simții contactul războiului. Nu mă mirai de această despuiere; dobândeam în sfârșit sensul ireparabilului și constatai, cu toate aceste ruine, că spiritul nu-mi era o tabula rasa, că vedeam dimpotrivă, înălțându-se din el, un edificiu simplificat dar rezonabil și sigur". Era „bucuria certitudinii" pe care o dă conștiința efortului încadrat și „impresia încurajatoare de a fi făcut ceva". Pentru tânărul diplomat francez, războiul nervilor a fost prilejul formării unui spirit asemănător cu al acelora cari fac războiul adevărat. Il lipsea doar sancțiunea riscului morții și atunci când aceasta n'a mai putut fi înlăturată, el era pregătit: „Bombele și gloanțele avioanelor,

(Urmare în pag. 3-a)

Dreptatea care s'a făcut şi dreptatea care vine

de COSTIN I. MURGESCU

In viața poporului român intră din nou, stăpânitoare și luminoasă, dreptatea. Dreptatea pe care am isgonit-o câțiva ani în urmă. Este începutul descătușerii noastre. Pentrucă era, după bucuria mereu umbrită de morminte dela 6 Septembrie, un gând care ne apăsa. Biruitori formali, în suflete ne stăruia imaginea Căpitanului încătușat și încarcerat pe nedrept, imaginea Căpitanului omorît.

Procesul celui mai **cinstit** (și dați acestui cuvânt tot sensul lui greu, legionar) profet al Neamului, ne interzicea orice bucurie. El ne permanentiza în suflet imaginea nedreptății care a stăpânit poporul acesta și ne-a răpit nouă, tineretului, Conducătorul și Căpitanul.

Acum s'a făcut lumină! Pata nedreaptă a fost ștearsă și Căpitanului i s'a făcut dreptate. Cred că ar fi fost singurul drept pe care l-ar fi cerut în țara pe care a crescut-o din viața și mormântul lui. Dreptul de a fi judecat cinstit, de justiția în care a crezut și care l-a înșelat. De a fi judecat de toți, pentru toate actele și faptele lui. **Căpitanul era atât de curat în tot ceeace făcea, încât nici de judecătorii nedrepți nu s'a înfricoșat.**

Și legionarii lui biruitori au înțeles aceasta. In România legionară, Căpitanul a fost judecat. A fost judecat de o magistratură liberă pe conștiința ei. Și justiția — adevărata justiție — l-a achitat și a reabilitat pe Căpitanul tuturor Românilor.

Ce fericit trebue să fie Căpitanul! Ce mândru de dreptatea care i s'a recunoscut. Pentru care a luptat și murit...

Iar din ziua sentinței de reabilitare și sufletul nostru s'a liberat de povară. Căpitanul poate sta senin. Iar în sufletul nostru trece acum ceva din seninul **Lui.** Dreptatea pe care o așteptam s'a făcut...

Numai lupta noastră, nu s'a terminat. Pentrucă lupta noastră nu va avea niciodată sfârșit. Așa cum nu are sfârșit viața și istoria acestui popor.

A doua zi după ce dreptatea a biruit înlăuntrul Țării, Generalul Antonescu și Horia Sima — moștenitorii jertfei sfinte a lui Corneliu Codreanu — au vestit dreptatea dela fruntarii. Dreptatea care încă n'a venit. Dar în care credem. Credem cu o tărie de fier.

Tăria de credință care ne-a adus dreptatea care s'a făcut. Tăria de credință, pe care vom altoi munca noastră zi de zi. Și care ne va aduce dreptatea care trebue să vină.

Pentrucă nici **fără ea nu putem trăi.** Așa cum nu puteam trăi fără dreptate între noi.

Pentrucă noi **credem** în ea, și în calea credinței noastre nu poate sta nimic. Nici oameni, nici legi nedrepte; toate forțele răului și întunerecului de s'ar coaliza în fața noastră și încă ar cădea. Așa cum au mai căzut.

Pentrucă noi **luptăm** pentru credințele noastre. Luptăm cu prețul oricărei jertfe și pierderi.

Pentrucă după dreptatea făcută, tot Neamul trebue să fie lângă noi. Tot Neamul cinstit și bun s'a aliniat lângă coloanele Legiunii.

Pentrucă România Gărzilor de Fier, așteaptă dreptatea, crede în ea și luptă, se bate; moare dacă nu i se dă.

Dar, ca în preajma tuturor bătăliilor, gândul ni se duce la Căpitan. Și Neamul întreg se îndreaptă cu noi către El. Iar El, din cer ne va spune — ceeace eri, în preajma viforniţelor ucigătoare, dar prin care am trecut biruitori, ne spunea din pragul închisorii care trebuia să-i înghită: „De rândul acesta, Garda nici nu moare, nici nu se predă. Garda învinge'.

România gardistă, rămâne la această deviză. O spunem răspicat. Cum o spunea Căpitanul în 1938 — când aștepta Dreptatea. Dușmanii lui n'au înțeles și n'au crezut. Au înțeles când se așteptau mai puțin și când era târziu...

In preajma dreptății care va să vină, Statul național-legionar repetă gândul Căpitanului...

Vor înțelege toți?...

CRONICA LITERARĂ

Gheorghe Racoveanu: Gravura în lemn la Mânăstirea Neamțul

Ne-am exprimat deseori aici punctul nostru de vedere în problema culturii românești. Avem convingerea anume că principiile acestei culturi nu trebue să le căutăm decât în tradiție, fie pe calea cercetării documentelor tradiționale pe pământul românesc, fie păstrând legătura cu clasicismul elino-latin, prin cercetarea *directă* a isvoarelor, mai ales că ortodoxia a pornit din apropierea acestor isvoare.

Cu vremea, vom dovedi cititorilor, în lucrări de sinteză teoretică sau altfel, că punctul de vedere adoptat este productiv și ne ferește de greșeli ce se plătesc scump. Apariția lucrării d-lui Gheorghe Racoveanu „Gravura în lemn la Mânăstirea Neamțul", este un prilej de verificare și întărire a convingerilor noastre, dar și o mulțumire că studiul *istoric* al tradiției se află astăzi salvat de primejdia amatorilor de „pitoresc" și întreprins numai pentru sensul său spiritual. Următoarele rânduri ale d-lui Racoveanu, din „Prefață", sunt într'adevăr decisive. în problema tradiției: „Strâns legată de textul pe care îl înfrumusețează, icoana gravorului ia totdeauna caracterul unui comentariu în figuri al acestuia. In compoziția gravorului nimic nu e fără rost. In compoziția lui greutatea cade pe justa exprimare a ideii". Considerată în aspectul său public, manifestat scriptural sau plastic, tradiția e deci aceasta: *comentariul la text*. Avantajul moral al comentariului la text constă în primul rând în aprofundarea acestuia, prin urmare în efortul justei interpretări și cunoașteri, — și în al doilea în stârpirea duhului criticist. Asupra acestui fapt trebue să insistăm spre a nu se înțelege greșit cea ce afirmăm. Termenul „comentariu" vine din latinescul „commentarium", care înseamnă a „cuprinde în minte", „a pune ceva în minte" (cum mens). Logic vorbind, operația de a comenta exclude orice tăgăduire critică a cuprinsului cercetat, iar scopul întreprinderii unui „comentariu" nu este așa zisa analiză obiectivă, care nu se deosibește prea mult de curiozitatea copiilor de a vedea din ce e făcută o jucărie, ci sinteza subiectivă adică raportarea la subiectul *viu* a adevărului rodnic din text. Numai dacă găsești adevăruri adânci într'un *text* îl comentezi, altminteri, dacă îl socoți de puțină valoare spirituală, îl părăsești fără să te preocupe, sau cel mult îl supui unei *critici* în care, pe argumente de principiu din doctrina ce înglobează textul, îi condamni lipsa de adâncime sau intențiile eretice. A face *critică* și a comenta, nu este acelaș lucru. Astăzi se înțelege greu distincția noastră, și cu mult mai grea este aplicarea consecinței aceste necesare distincțiuni. Când, de pildă, în obligațiile noastre de recenzent săptămânal al cărților, avem de aface cu *lucrări de valoare* pe care simțim datoria să le *comentăm*, stârnim deseori acuzația de a complica prea mult lucrurile, iar atunci când, în schimb invocăm principii spre a corecta publicații de mai mică valoare, metodei noastre i se impută intransigența. Noi vom răspunde totdeauna obiecțiunilor de orice fel, că dacă e vorba să muncim serios la formarea unui spirit în cultură, trebue să lucrăm *numai într'anumit mod*, și cu orice risc. Un „comentariu" la textele sfinte, în sensul stabilit aici, se înțelege că va fi pentru noi o mare bucurie, date fiind adevărurile veșnice închise în versete de autorii sacri. Care erau putințele de *sinteză*, adică de formulare în chip nou a ideilor adâncite, la călugării de la mânăstirea Neamțul? Răspunsul se degajă ușor, dacă ne gândim că înoirile de orice fel, pornind de la isvoare religioase, au avut puterea lor în *credință*. Asupra acestui punct d. Gheorghe Racoveanu spune iarăși limpede: „Gravorii nemțeni erau călugări; și călugării aceștia trăiau învățătura Bisericii, în forma ei cea mai autentică. Iconografia ortodoxă, imnografia bisericească și sinaxarele cărților de slujbă erau dreptarele lor în arta aceasta". (op. 19). O istorie a monahismului românesc în alt fel decât al *succesiunii* temporale, al faptelor și datelor, trebue scrisă. Și autorul ce-o va întreprinde, va constata firește, că la noi, călugării nu făceau știință laică, în schimb ei erau *păstrători* ai credinței, ei *știau* ce au știut părinții răsăriteni ai ortodoxiei, și ca atare *lucrările* lor s'au restrâns la a fi *comentarii* ale adevărurilor moștenite. Firește, astăzi, este o problemă importantă pentru noi să cercetăm în ce măsură, contactul cu „luminile" apusului a întrerupt această tradiție de mare valoare. Oricât de gravă va fi *ruptura*, avem convingerea însă că ea se va *vindeca* spre binele originalității noastre etnice. In orice caz, trebue înțeles odată pentru totdeauna că evlavia călugărilor n'a avut la bază *superstiția*, dacă prin acest termen vrem să arătăm ignoranța sau înapoierea față de mentalitatea modernă. Numai lipsa de informație filologică ne face să dăm termenului „superstiție" un cuprins peiorativ. cuvântul însemnând de fapt „mărturie", „rămășiță", deci ceea ce *rămâne* să dovedească un adevăr, după moartea celui care afirmase prin viața sa un adevăr. Or, în acest sens, creștinismul ortodox este bogat în „superstiții", adică în mărturii transmise prin tradiție (predanie), dela primii fondatori ai doctrinei.

D. Racoveanu remarcă pe drept cuvânt că „elemente românești" de pitoresc întâlnim puține în gravura ce-o cercetează, cum ar fi o secure, o maramă, o coasă, — și că prin urmare călugării lucrau după *canon*. Pe noi tocmai această aplicare a canonului ne interesează mult, iar gândul că dacă s'ar fi folosit de forme *locale*, ar fi făcut din gravură o artă românească, ni se pare o neînțelegere gravă a problemei.

Credința impunea călugărului artist să apeleze la metoda tradițională în exprimarea ideilor stârnite de textul comentat, și deoarece *credința* preceda alegerea metodei, se înțelege că accentul de valoare cade pe elementul spiritual. Satisfacția noastră este de a constata dovezile trăite pe pământ românesc.

Spre a îndruma pe lector în înțelegerea celor 60 de *gravuri* ce le reproduce în carte, d. Racoveanu a însoțit volumul cu descrierea planșelor încât, cu ajutorul descrierii respective se va vedea importanța canoanelor respectate. Iată de pildă numeroasele elemente ale tradiției, prezente în prima gravură: „ciata îngerilor, în frunte cu Sf. arhanghel Mihail (dreapta), ciata îngerilor în frunte cu Sf. arhanghel Gavriil (stânga); Maica Domnului în mijlocul sfinților; urmele tălpilor Mântuitorului pe munte, ciata apostolilor, ciata ierarhilor, ciata cuvioșilor, ciata mucenițelor, ciata proorocilor, etc.

Toate aceste elemente din care se compune o icoană, trebuesc așezate după rosturi precise, și autorului unei gravuri îi va fi lesne să realizeze o operă vie, numai când el va fi pătruns sensul spiritual al fiecărui chip sau semn divin. Iar simpla înțelegere *tehnică*, fără *credință* nu este cu putință, fiindcă, am văzut, pe temeiul analizei obiective nu se produce un comentariu.

Ar fi acum de arătat în recenzia de față, acele puncte din istoricul gravurii în lemn, care pot interesa pe lector, precum și lămuriri, spre a spune astfel, plastice asupra gravurii la mânăstirea Neamțul, chestiuni ce le tratează autorul în documenntata „Introducere". Ceiace trebue reținut este amănuntul istoric că gravura în lemn s'a impus ca artă plastică de mare interes, — odată cu invenția tiparului. Ca meșteșug, era știută și folosită dinainte, și în unele locuri stofele se vopseau cu ajutorul gravurilor săpate. Existența artei de a tăia desene în lemn, a putut da ideia de a tăia sau de a turna și litere, de pe care să se *reproducă apoi scrisul imprimat*. Astfel s'a născut imprimeria. Odată cu adoptarea tiparului s'a pus însă și problema ilustrării cărții tipărite. Pentru cărțile manuscrise, se știe că ilustrația consta în *miniaturi*, lucrări de mare valoare fiind produse direct de mâna unui artist. In cartea *tipărită*, miniatura nu se mai putea face direct de un artist, din motive tehnice lesne de înțeles. Astfel gravura în lemn a trecut pe primul plan odată cu invenția tiparului, alături de imprimarea scrisului. D. Gheorghe Racoveanu observă faptul de deosebită importanță, că Românii sunt printre primele popoare europene care au adoptat tiparul, (1504,—domnitorul Radu cel Mare), înaintea tuturor popoarelor vecine, și în legătură cu asta, desvoltarea artei gravurii în lemn la mânăstiri, pe lângă care se tipăreau și cărțile. In ce privește lucrările reproduse în prezentul volum tipărit de „Fundația pentru literatură și artă", gravurile în lemn dela mânăstirea Neamțul datează din secolul trecut, anul 1860 fiind ultima dată când s'au mai tipărit cărți bisericești cu *literele cirilice*. Căci trebue să reținem observația că gravurile la care ne-am referit sunt în strâns raport cu literele cirilice, — și că explicațiile date de gravor sub desene, pe același lemn, le scria tot cirilic. Introducerea alfabetului latin nu are, evident, nici un argument spiritual, împotriva slovelor cirilice; cunoaștem motivele istorice, și naționale ale acestei reforme de cultură, și tot ce trebue să facem este ca să nu uităm în nici un chip, tezaurul tradițional ascuns sub litere învățate la școală ca simple lecții ale istoricului limbei. Tezaurul de care vorbim trebue să ne folosească în viață din a cărei autenticitate năzuim să creiem. Ne asociem mulțumirilor pe care d. Racoveanu le aduce d-lui prof. Al. Rosetti, directorul editurii Fundațiilor, pentru interesul arătat unei cărți de mare preț, tipărind-o în condiții cu adevărat excepționale.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

MUNCĂ..

Suflă gușe peticită de foale
Peste cărbunii din vatră — roșite ciolane
Ca să facă din oțel un drug moale
Ca pentru buzate și nesătule ciocane...

Și fierarul, plin de praf și de zgură,
Parc'ar vrea să mângâie nicovala colțată,
C'un fum scăpat din luleaua din gură
Care de frica văpăii, dispare de-odată...

Buzate și nesătule baroase
Lovesc cu sete în drugu'nroșit—pentr'o pâine,
Plămădită'n foc cu mâini unsuroase
De către fierarul de azi și-acela de mâine...

Sforăie gușe cârpită de foale
Și cărbunii din vatră — înveliți cu cenușe,
Parcă le spune la trei nicovale:
Culcați-v'odat', c'ascultă fierar' la ușe!

George Petrache

TOAMNA

Toamna a venit pe luncă, pe crâng,
Prin orașe și sate
Și-odată cu vântul ce bate
Toate crengile plâng.

Haidem și noi
Să privim pădurea bătrână
Cum o să-i rămână
Toți copacii goi.

Frunzele cad mereu,
Cine le cheamă
De-au pornit să geamă
Atât de greu?

Sub cerul ca plumbul
Trec călătoarele
Și'a'ngălbenit soarele
Ca și porumbul.

Haidem și noi
Să coborîm
Al toamnei tărîm
Cu mucede ploi.

Picură clipele...
Cu frunza ce ninge
Nu simți cum te-atinge
Moartea cu-aripele?

DARUL MARE

Sânii tăi, ca două fructe coapte,
Ochii tăi, cu'ntunicimi de noapte
S'au înfipt în mine să-mi resfire
Un șivoi de caldă fericire.

Florile ce parfumează Sudul
Niciodată n'au să'ntreacă nudul
Ce se scaldă 'n ochii mei ca'n bae:
Bulgăre de nea și de văpae.

Toată 'nfrângerea vieții mele,
Toată oboseala luptei grele,
Tot amarul și întreaga jale
Mi-o alungi cu zâmbetele tale.

Tu-mi ești înspre frumuseți avântul;
Darul mare ce mi-l dă pământul
Și 'ntr'o lume de'ntuneric plină
Imi ești floarea dulce de lumină.

PLÂNSUL TRESTIEI

Sunt trestie'n bătaea vântului,
Am hrană din belșug și n'aștept ploae,
Dar roabă sunt prea mult pământului
Cu orice adiere ce mă'ndoae.

In umbra mea e apa ca de smoală
In care toate broaștele țin sfaturi
Și între nodurile mele-s goală,
Pustiul închizându-mi-l în caturi.

Stăpânul apei-i mânios pe mine
Că neamul meu începe să se'ntindă,
El vrea năvoadele de pește pline
Dar crapii fug sub mine, să nu-i prindă.

Neputincioasă-mi tremură tulpina
Și nu știu unde să-mi ascund necazul,
Pescarii vor să-mi secе rădăcina
Și mă alungă către maluri iazul.

AM VĂZUT O GROAPĂ

Vântul zgâlțâia copacii'n cimitir,
Singur, rătăceam pe-aleele pustii,
Cerul toamnei ca un coviltir
Lacrama pe morți și peste vii.

Am văzut o groapă ce-a căscat
Gura de jivină flămânzită
Spre văzduhul sur și'ncețioșat
Ce-și cernea tristețea ca prin sită.

Groapa neagră'n fund îi pregătise
Locatarului un pat de tină:
Bulgării să-i aibă 'n loc de vise,
Bezna să i-o dea 'n loc de lumină.

Aripele morții băteau ne'ncetat,
Pe cruci gemea duhul lui Iisus
Și am auzit cum m'au strigat
Sufletele celor ce s'au dus.

Dumitru Baciu

INVITAȚIA LA MOARTE

Viața șuruind din ambele tâmple,
Țărna înfrățită cu rubine umple...
Laș voiau să stingă biruința ce trebuia să se [întâmple.

Rănile calde ca inima mamei ce plânge,
Impletesc pe frunte dantele de sânge.
Țărna — singura soră — în poală le strânge.

Dar glas de cremene venind de departe
— Se scutur amarnic inimile deșarte —
Flăcăilor trimite invitație la moarte:

„Vouă camarazi, vă zic vouă,
„Urmați-mă căutând în drumul meu spre [viață nouă...

. . . . . .

Catapeteasma bisericii s'a crăpat în două.

Horia Paltin

REVELARE

Toate'nserările-mi poartă gândul,
Spre locurile copilăriei mele,
La casa răslețită, cu pridvorul
Vechi adăpost și cuib de rândunele.

La casa mea, cu prispa ei cea joasă,
Imbătrânită'n ani de-arândul,
Cu streșina de ploi și vremuri roasă,
Cu poarta larg deschisă, cum mi-e gândul.

Prin troscotul din strâmta ei ogradă,
Pășesc cu toate-aducerile aminte —
Și crengi de prun mă chiamă în livadă
Să-mi spună 'n frunze-a versului cuvinte.

Dar singur mă opresc în amintire,
Mai trist ca despărțirea de atunci...
Hai gândule — înaltă nălucire —
La casa părăsită să mă duci.

Ocl. Gramarescu
Suceava

INTR'O PRIMĂVARĂ...

...Își scuturau vișinii floarea
In poala verde a grădinii,
Car'se albise de ninsoarea
Ce se cernea'ntovărășită
De raza caldă a luminii...

Natura toată'ntinerită
Imi surîdea ca la o fată,
Și inima nestăpânită —
Bătea mereu, bătea într'una
Cum nu-mi bătuse niciodată...

Era frumos și era soare,
Era și liniște deplină...
Și vișinii cerneau ninsoare
Peste-amintirile'ngropate
Sub liliacul din grădină...

Pe-aceiași bancă de-altădată
Unde-am iubit în nopți cu stele,
Azi scriu un vers pentru o fată —
Și i-l trimet ca să-l citească...
..Și'n vers sunt lacrimile mele!

George Petrache

TOAMNĂ

Gonind în cercuri, turmele de liniști,
Își mână haitele, pustia prin zăvoiu.
Cădelnițări de nori și freamăte de miriști.
S'aude mersul ciutelor, pe foi.

Azi, amintirile mă iau de gât:
Pe-aleia anilor, trosnesc condurii doamnei.
Imi cad pe gânduri, lespezi de urît
Și-mi sună trist, vecerniile toamnei.

Petre Vicșoreanu

RĂVAȘ TATĂLUI MEU

Tată,
Iarăși se chinuește toamna zadarnic
Să ne învețe cântecele ei triste.
Iarăși așterne castanul — darnic
Cum n'a mai fost vreodată —
In calea tuturor batiste.

De când am plecat de-acasă
O cută îmi crescu pe frunte,
De bine nu mai știu...
Mi s'a prins un fulg în părul castaniu
Și-un dor neliniștit în piept m'apasă.

Ași vrea să mă urc pe munți
Să-mi pun norii pe umeri ca o mantie,
Să iau lumini din stele să le-arunc pe glie
Ca grâul să rodească
— Hrană pentru cei mulți.

Ași vrea cu luna logodnă să fac,
Petalele mâinilor ei durerea să-mi alunge,
Să nu mai simt ochii'n lacrămi — bărci pe lac
Dar sunt tot mic...
Viața-mi răpește multe frunze
Ce servesc de covor orișicui.
Tată,
Ploaia îmi stinge avânturile tinerești;
O pânză fină de borangic
Incepe să-mi acopere priveliștea toată.

Cella Dorumeu

INDEMN

Mă'ndeamnă șoapta să surâd gălbui
Zărindu-mi chipu'n cercuri de miraj,
Cu nuanțe pale dintr'un vernisaj
Ca puful taciturn de pe gutui.

Imi spune dorul să ridic altar
Din cioburi de mistere și tăceri
Acolo, unde umbrele de ieri
Imi străjui-asfințitul solitar.

Oare durerile mi s'au oprit
La porțile părerilor? Să vezi
Că n'am simțit nici pasul din livezi

A șoaptei, ce în scorbură de mit
Mi-a dăltuit pe chipul fad de sfinx
Surâsu-n piatră dură de onix.

Mircea Scripcă

NEGURI

Negurile-au strămutat un deal
dincolo de zări, dincolo de real:
la straja apelor vieții,
pe unde calcă Duhul și profeții
prin aburi calzi, fără tipare,
de suflete, râvnind întruchipare
și-i leagă coapsele bolnave
cu îndrăgostitele lor mâini de sclave...

Bătute poloage de liniști
stau, seceriș al toamnelor, pe miriști;
vătafi cu ochiul ager, cioare,
împart ogor și fac măsurătoare
sloboade nucul, la hodină,
frunzările, cu fața lor spre tină;
copaci țin facle — a priveghere...
în suflete, cad vârfuri de junghere...

Octombrie 1940

Ion Doru

CITIȚI CU TOȚII MIC ȘI MARE
CALENDARUL ALMANAH AL ZIARULUI UNIVERSUL 1941
CEA MAI FORMIDABILĂ LUCRARE DE ACEST GEN DIN ȚARĂ
UN EX. LEI 60

Credința

de preot MIHAIL BULACU
conferențiar universitar

Ultimul timp, am putut simți cu toți, mai mult ca oricând, nevoia sufletească a credinței. Fără să vrei, când te vezi copleșit de întuneric, simți nevoia să aprinzi o lumină. O cauți cu toată stăruința s'o găsești, pentru ca să poți alunga valurile întunericului ce-ți stau în față. Iar când sălașul întunecos în care te afli, se cutremură din temelii, atunci stăruința după lumină și liniște, devine din ce în ce mai mare.

Procesiunea religioasă a populației Capitalei, în cursul săptămânii trecute, pornită dela biserica Sf. Gheorghe către biserica Sf. Patriarhii, a fost o mărturie vie a frământării noastre pentru întărirea sufletească, cu puterile dătătoare de viață ale credinței. Mame și copii, îngenunchiați la margine de stradă, chipuri de intelectuali cu cucernicia sufletească pe față, zeci de mii de ochi umezi de lacrimi, o lume întreagă într'o seară sfințită de rugăciuni, cu numele lui Dumnezeu pe buze, torcea în suflet acelaș fir de aur, al credinței în Dumnezeu.

Pare că fiecare privire spunea, că numai Dumnezeu ne mai poate scăpa de mulțimea necazurilor vieții, ce s'au abătut asupra noastră. Drumul în urcare către Sf. Patriarhie, în dangăte de clopote și pâlpâiri de luminițe, purtate în mâini tremurânde, părea drumul de urcare către o înălțime cerească, însuși drumul Sf. Cruci, către înălțimea Golgotei. Rugăciunea bisericii și cuvântul de mângâiere al părintelui sufletesc, au venit să toarne mângâiere în sufletele întristate și să alunge desnădejdea, pentru a aprinde în suflete făclia credinței.

Credința este în adevăr una din cele mai mari virtuți sufletești. Numai acel ce încearcă viața călăuzită de credință, poate să mărturisească ce puteri are în izbânda muncii sale. Iar acel ce este lipsit de credință, cât de sdrobit cade sub neizbânda vieții sale. Numai credința îți întinde puntea de legătură între pământ și cer. Credința îți dă aripi sufletului, să ajungi până la Dumnezeu. Fără această credință în suflet rămâi în viață cu sentimentul de groază, pe care-l are copilul când este lipsit de părinți lângă el, ca și de orice altă persoană care să-l asigure că nu e părăsit.

Dumnezeeasca rugăciune „Tatăl Nostru", dată nouă de Fiul lui Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos, n'ar mai putea să mai plece din sufletele noastre către înălțimea cerului, dacă n'am avea credința în Dumnezeu. Și toată frumusețea rugăciunilor și cântărilor noastre religioase nu s'ar fi putut clădi, dacă n'ar fi fost credința noastră în Dumnezeu.

Credința a făcut ca omul să sape sub pământ cunoscutele catacombe, pentru a se ruga lui Dumnezeu în taină, pe vremea persecutorilor stăpânirii păgâne. Iar mulțimea locașurilor de rugăciune, ridicate la fața pământului, afirmă triumful credinței prin libertatea Creștinismului. Adevărul acesta este mărturisit de mulțimea catedralelor din diferitele centre ale lumii, care-și înalță turnurile către ceruri, cu semnul Sfintei Cruci, spre a preamări pe Cel ce s'a crucificat pentru mântuirea sufletelor noastre. Cât de mult s'a desvoltat arta în toate domeniile: arhitectură, pictură, muzică, literatură! Și numai sub influența binefăcătoare a credinței creștine. Flacăra credinței creștine a radiat puteri de viață în cadrul larg, al binelui, adevărului și frumosului. Dacă am lua această stea radiatoare de puteri de viață, toate aceste opere ale trecutului rămân moarte, iar viitorul ne-ar apărea ca un haos înăbușitor.

Drumul însuși al credinței, din Ierusalimul țării sfinte către Apus, este drumul civilizației, care pornește din Asia, trece prin Europa și ajunge în America. Iar drumul necredinței este drumul lipsei de morală în viață și al sguduirilor sociale de tot felul. Istoria popoarelor și a lumii întregi, ne este o mărturie vie. Popoarele care au călcat în picioare floarea credinței și au proclamat mai presus de ea puterea rațiunei omenești, s'au găsit în stare sufletească de revoltă, nu împotriva credinței, ci împotriva celor ce au compromis-o prin viața și faptele lor. Iar când furtuna a trecut, credința a devenit iarăși steaua lor călăuzitoare de viață. Experiența unui popor din Apus ne-o mărturisește, iar alta din Răsărit așteptăm să ne-o adeverească din nou.

Dacă mulțimea confesiunilor creștine și a diferitelor asociații religioase ar folosi energia disputelor teologice în sensul întăririi credinței creștine în viața popoarelor, ar putea aduce mare folos omenirei. Dar pentru aceasta trebue să revină la spiritul pașnic de credință și dragoste al vremurilor Creștinismului primar, apostolic și sobornicesc. Căci adâncirea spiritului Evangheliei Mântuitorului Hristos în sufletul popoarelor, poate aduce mai multă pace în omenire și mai puține zguduiri sociale. Se adeverește afirmarea marelui teolog răsăritean Berdiaef, care susține că nu trebue confundată demnitatea și înălțimea Creștinismului, cu nedemnitatea și micimea creștinilor din această lume.

Poporul român a avut și are multă credință în suflet. De multe ori chiar credința sa a avut izbucniri lăturalnice, nefiind îndrumate, ci mai mult exploatate. Iar personalitățile de seamă ale neamului, s'au distins, nu numai prin cultură și dragoste de neam, ci și prin această credință. Credința poporului român trebue îndrumată și luminată în vremea noastră, cu grije mai mare ca oricând. Pentrucă nu trebue turburată această credință cu lucruri pământești, ci să-i rămână aceiași candelă aprinsă în suflet, prin care vede chipul și cuvântul lui Dumnezeu. De aceea este nevoie ca alături de apostolii amvonului bisericii noastre, să-l îndrumeze cu dragoste toți intelectualii, buni români și buni creștini. Căci năruirea credinței aduce decăderea sufletească. Iar luminarea și valorificarea pe calea constructivă a credinței aduce binele Neamului și al Țării.

„Anticulturalismul" Legiunii

de ION FRUNZETTI

Cea mai frecventă imputare din câte s'au adus Legiunii, e aceea că ar fi *„anticulturală"*. Că n'ar admite, sau că, mai precis, n'ar promova creația în domeniul spiritului obiectiv, că ar fi împotriva literaturii, împotriva artei, împotriva filosofiei, împotriva chiar a științei pozitive. Antiprogresismul legionarismului devenise acum câțiva ani o formulă repetată peste tot.

Bazele credinței acesteia false despre o concepție legionară de lume și viață care exclude tot ceeace nu e „politică" sau „religie", se pot descoperi lesne, atunci când nu reaua credință le dă naștere, în interpretarea eronată a anumitor concepte, al căror sens obișnuit nu e tot una cu sensul acordat lor de legionarism. Acordarea altui conținut, unei noțiuni gândite ca semnificând o anumită realitate, este temeiul cel dintâi al neînțelegerii dintre conștiințe.

Nu mai departe, noțiunea de *„sărăcie"*, întrebuințată în jurământul elitelor legionare, („Să trăim în sărăcie, ucigând în noi poftele de îmbogățire materială; să trăim o viață aspră și severă cu alungarea luxului și îmbuibării"), a fost prilejul unor mari declanșări ale neînțelegerii dintre cetățeni: mulți au confundat *„sărăcia"*, cu *„mizeria"*, cu lipsa totală adică, cu privațiа celui mai elementar confort, cu reducerea condițiilor de viață la împiedecarea funcțiilor vegetative ale trupului, de cele superioare nemai fiind deci nici vorbă.

Și numai epitetele de „demnă" și „pudică", au salvat sărăcia legionară dela condamnarea ei ca anti-progresistă, ca retrogradă.

Acuzată de anti-progresism pe plan economic, concepția legionară n'a fost scutită nici pe plan spiritual de acuzația aceasta. Faptul de a nega valabilitatea anumitor manifestări culturale, faptul de a le refuza justificarea și de a le repudia, a dus la concluzia anti-culturalismului Legiunii.

La războiul declarat împotrivă-i de adversarii ei firești, s'au adăugat din pricina aceasta foarte mulți dintre așa-zișii „oameni de cultură", care argumentau sofisticând, că fără libertate nu există critică și fără spirit critic nu există valorificare, deci că nu există cultură acolo unde există dogmă.

Cei care judecau astfel, proclamându-și cu pumnii în marmora meselor de cafenea, dreptatea, dovedesc că n'au priceput nimic din fenomenul „cultură", căruia cred că-i slujesc, după cum n'au priceput nimic din fenomenul legionar, împotriva căruia se declară. Câteva *fapte*, din domeniul real al *înfăptuirilor* și nu din cel fictiv al înflăcărărilor nefundate, îi pot dezorienta, dacă de socotesc vrednice cumva de luat în considerare. Intâi, Legiunea s'a pronunțat pentru libertate în domeniul spiritului, considerându-l teren prin excelență al non-constrângerilor. In al doilea rând: libertatea a fost ridicată la rangul de *dogmă*, creatorii culturali fiind *datori* să fie liberi, oricât ar părea de curios.

Conformitatea oricărei manifestări externe cu mobilurile ei adânci, cu structura însăși a omului creator, înseamnă în spirit legionar, putință de creație rodnică valabilă. Ori, această conformitate a creatorului de cultură cu sine, înseamnă tocmai *libertatea* reclamată în numele culturii, de apărătorii ei de până mai ieri, și de astăzi încă. Convinsă că, mărturisindu-se pe sine în resorturile sale adânci, structurale, artistul va mărturisi tocmai ceeace propovăduește spiritul legionar, — rădăcinile sufletești ale *Neamului*, — Legiunea apără libertatea împotriva însăși tendințelor ei primejdioase. Fiindcă orice libertate de a vroi, devine cu timpul și libertate de a vroi absurdul, non necesarul, contingentul, accidentalul, doctrina legionară va ști să ferească libertatea mărturisirii omului, de *obsesia libertății*, care mână la absurd și arbitrar. Munca artistului, a creatorului de cultură în genere, nu se va mai reduce la a „lucra după pofta inimii", ci va implica imensa dificultate a discernerii prealabile, a ceeace e în adevăr „pofta inimii", chemare firească adică, dorință naturală de expresie, cântare adâncă a esenței proprii, de-oparte de ceeace *pare* să fie, momentan, trecător, „pofta inimii". A te supune impulsurilor momentului e departe de a se numi libertate. Libertate înseamnă desprindere de orice contingențe, autenticitate, conformitate cu *esența proprie*, cu permanența sâmburelui tău spiritual. Aceasta cere o ascuțită putere de analiză, un just spirit critic, o adâncă forță de apreciere și valorificare, în vederea alegerii tocmai a acelor intuiții care-ți sunt definitorii, și a tocmai acelor moduri de expresie care pot reda perfect, adecuat și total, intuiția. Nici libertatea, nici critica, nici valorificarea nu sunt așa dar excluse. Numai că altele sunt rosturile lor, în procesul creației așa cum îl vede Legiunea, decât erau în concepția „liberalismului" cultural etichetat.

Legiunea urăște normele, pentrucă nu dela legile acceptate exterior așteaptă ea valabilitatea creațiilor culturale, ci dela comunicațiile lor nebănuite, obscure, adânci, cu Omenia esențială a creatorului.

Concepția ei despre cultură e organicistă vitalistă, funcționalistă: manifestare a vieții celei mai autentice a spiritului, condiționată profund de structura esențială a creatorului, cultura e în funcție de Neamul al cărui exponent el este, și funcție vitală pentru același Neam.

Spiritul legionar urăște orice produs cultural „după rețetă". Tehnica înțeleasă ca sistem gata făcut de procedee, pe care aplicându-le să obții infailibil, o operă de artă, îi repugnă, tocmai din pricina aversiunii lui pentru „formele" moarte, pentru crustele artificiale, disponibile oricând pentru orice conținut.

Înțelegând oarecum schopenhauerian viața ca „voință de a fi ceeace ești", și socotind cultura mărturisire de viață în slujba vieții, legionarismul nu poate înțelege neautenticul, artificialul, confecționatul după model străin de sufletul autorului, pentrucă nu poate înțelege cum poate vroi un spirit să fie altceva decât este, decât îi stă în putință să fie, decât e destinul său să fie.

Conformitatea cu destinul propriu înseamnă pentru legionar suprema lege. Lupta împotriva destinului, — păcat. Iar necunoașterea destinului, nevrednicie.

Interior și nu în afară, destinul îl formează pentru legionar, posibilitățile și limitările sale firești, nu cele datorite împrejurărilor. De aceea, oridecâteori împrejurările se opun putințelor sale firești sau întrec putințele sale firești, legionarul le consideră drept non-necesare, drept întâmplătoare, drept lipsite de fatalitatea destinului. Și luptă împotriva accidentelor acestora istorice, pentru realizarea destinului său.

In ordine culturală, considerând cultura mărturisire a Omului adânc, a Omului esențial, va lupta împotriva a tot ce e suprafață sclipitoare, a tot ce e mască, impostură și „poză" artistică. Va dușmăni așadar și neautenticitatea, alienarea aceasta a Insului creator de pe linia destinului propriu, a structurii sale firești, nebunia socială a balurilor mascate în cultură. O anumită cultură, aceea care nu va corespunde nici unei necesități interioare a Omului, cultura de import, răspândită prin arbitraru] unei „mode", va dispare.

Cultura după rețetă la fel. Tehnicismul va fi redus la rosturile sale, de școală, de exerciții, izgonind dintre operele valabile, pe cele lipsite de valoare omenească, oricât de „prețioase" ar fi ele prin tehnică.

Aceasta nu însemnează dispreț pentru tehnică, ci așezarea ei la locul ce i se cuvine, de unde numai printr'o mare necinstire și printr'un nerușinat exces de prețuire care nu putea să-i convină, a fost smulsă.

Recâștigul sensurilor sale esențiale, va însemna pentru cultură recâștigul publicului pierdut. Servind tot atât inițiaților cît marelui public, o cultură care să exprime cu perfecțiunea cerută de cei dintâi, temele esențiale ale Omului, comune și celui din urmă, va putea aspira să se numească o cultură legionară. Și va risipi prejudecățile de astăzi, dovedind că legionarismul e nefast pentru formele artificiale ale culturii, arătându-se deci prielnic desvoltării culturii în definiția ei cea mai pură: mărturisirea spirituală a Omului, pentru Om.

Poemul tristeților de Nord

Sub ceruri de singurătate,
Pe țărmuri de ape curate,
La marginea Țării de Nord,
Stau trist și singur-fiord
În care nici un vas nu pătrunde
Să spintece liniștitele unde.

Nici o inimă nu-mi veghează somnul,
Nici un înger nu-mi trimite Domnul,
Nici o dragoste nu-mi înflorește visul
Să-mi deschidă paradisul.

Doar luceafărul de sus,
Domn singurătății pus,
Trimite câte o rază
Peste tristețea mea trează.

Toate sunt triste și frumoase
În țara cu cerurile joase:
Stelele se scaldă în baltă
Ca morții pe lumea cealaltă
Și ciobanii mână turmele pe munte
Cu tristețea pe frunte.

In Țara heralzilor,
Prin liniștea înaltă a brazilor,
Aud cum pășește cu pași grei
Dumnezeu în umbra anilor mei.

În Țara veșnicelor tristeți,
Pe marginea nemăsuratei vieți,
Stau singur cu visurile
Măsurând abisurile.

Miercurea Ciuc, Paști 1939.

GEORGE PUTNEANU

Mărturii de război franceze

(Urmare din pag. 1-a)

după 1 Septembrie n'au adăugat mare lucru acestei formațiuni. Ele mi-au satisfăcut doar nevoia de logică, readucând la observarea regulelor clasice ale jocului un război care până atunci se făcuse după procedee neobișnuite și derutante".

Fără îndoială, nu numai că prejudecățile și ierarhiile politice erau reduse pe front la o nimica toată, dar obișnuințele chiar cele mai îndătinate ale naturii omenești au suferit turburări profunde. Adaptarea la exigențele aspre ale vieții militare era desăvârșită într'atâta, că insul în uniformă, când își evoca traiul de odinioară o făcea „mai mult ca să-și bată joc de el însuși decât să se îndoiușeze asupra necazurilor proprii".

Nu a fost totuși mai mult decât o adaptare. In ordinea acțiunii s'au putut semnala „maturațiuni, precipitări, transporturi de energie neașteptate", nu însă adevărate transmutațiuni. Un ofițer aviator, avocat parizian în timp de pace, după ce, în primele zile de război credea că se va putea absorbi „fără rezervă", în iureșul faptelor, observă totuși, mai târziu, că deși se înstrăinase de multe obișnuințe „nu poate să fie o discontinuitate absolută între diferitele noastre stări sufletești, oricare ar fi împrejurările care le dau naștere".

Constatarea avocatului-aviator este încă imparțială și lucidă, abia umbrită de o vagă decepție. Dar iată alta, a unui deputat specialist în chestiunile de politică germană, de un pesimism brutal: „Tot ce pot să observ deocamdată este că Burghezia franceză, prin ofițerii ei de rezervă (în mijlocul cărora trăiesc) poartă convenabil un război al cărui sens contrazice multe din tendințele ei profunde. Dar totul face să se presupună că ea se va întoarce din război tot atât de obtuză și tot atât de egoistă ca și în trecut și că ea se va răsvrăti împotriva sensului real al unei victorii la care acum lucrează cu conștiință".

Prezentatorul din revista franceză citată, al „Mărturiilor de război" nu urmărea să tragă vre-o concluzie din fragmentele de scrisori înfățișate acolo. El încheia doar cu acest înțeles, pe care era convins că lectura textelor îl va face sensibil: „Poți să îndrumezi și să exalți fraternitatea sau s'o exploatezi; dar nașterea ei va rămâne veșnic misterul prin excelență al virilității". Cu atât mai puțin, gândul nostru n'a fost de a propune, prin alegerea și orânduirea citatelor transcrise mai sus, vreo concluzie personală. Dar, în loc de concluzie, următorul contrast semnificativ se schițează, de la sine aproape:

Acela, că în momentul intrării în război, cei mai conștienți dintre francezi, cei mai lucizi nu își făceau nici o iluzie. Războiul satisfăcea în ei o nevoie de logică, era prilejul reluării unui bilanț întrerupt, sau cel mult și în cel mai bun caz, făgăduiala unei puneri la punct, după trecerea furtunii. In timp ce, de partea cealaltă a frontului, se ridica „una din cele mai mari forțe pe care le-a văzut lumea... o forță expansivă (joyeuse), crescută pentru victorie".

MIHAI NICULESCU

Cântec de Noembrie

Dorm căușuri cu cenușă
Lângă porți;
Mâini de morți
Veste cer, bătând în ușă.

Pietrei i se'negră fața
De-atât vânt.
Subt pământ
Strânge vreascuri dimineața.

Par să nu se mai sfârșiască
Rupții nori;
Din viori
Cronici se pornesc să crească.

Putred măru'n palme cade;
Valea-i za.
Fără șa,
Murgul sburdă prin balade.

Ploi cu struguri în părângă
Trec mereu.
Zace greu,
Zace-un cer sub coasta-mi stângă...

TEODOR AL. MUNTEANU

Vrăji

Vrăjitoare
'ntre hotare;
pasul morții
'n preajma porții;
ăuit prelung de câine;
ploi de stele;
cucuvele
strânse'n sfat
peste sat.
Glas de mamă'n noapte plânge
parcă frânge
lumea 'n două!
Ceru mieru,
greu ca feru
cade gândul vrăjitoarei
peste veac,
peste ogeac.

ALEXANDRU ILEA

Din volumul de poeme: *„In tovărășia lui Lucifer"*, sub tipar.

Lago de Garda

Cerul se uită 'n oglinzi de azur,
Ochi de stele se plimbă pe apă,
Din cuiburi de slavă, cântecul pur.
Adâncuri melodice sapă.

Lacul doarme'n chilii de mister,
Legende cresc din aspra genune,
Lumina de aur din cornul stingher
In umbrele nopții apune.

Castelul doarme cu fruntea'n trecut,
Gloria scara timpului sue,
Geniul desprins din lanțuri de lut
Se'nnalță eternă statue.

I. STĂNCIULESCU MEHEDINȚI

Din volumul *„Viori de seară"*.

Stihuri

Pâcla aceasta mănâncă conturul caselor.
Cad ploile, grele, pe păduri;
Arborii ca nicidoată de suri....
Cineva a furat clorofila plantelor.

Apa cântecului — amară,
Ne lasă mâl moale pe buze;
Cum, țâșnește lumină din havuze,
Când soarele se ascunde în seară.

Luceafărul sărută unghiile cetinilor,
Ce le'ntind brădetul către el;
Al sufletului meu inel,
Scapă din degetul amintirilor.

OCTAV BOIANGIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre două trenuri

de I. BOTENI

I.

Domnul Berechet are venit de câteva milioane pe an.

Pe lângă casa de locuit, are hotelul din Gabroveni şi blocul de alături cu cincisprezece apartamente.

Şi cu venitul ăsta de milioane domnul Berechet stă singur cuc şi i se urăşte Duminicile, când sunt străzile pustii şi iarna mai ales, când sunt nopţile lungi.

Câteodată se încurcă seara cu prietenul lui, Costică, la un pahar cu vin, cu sifonul la ghiaţă la restaurantul Toboc, cu ciorbă de burtă, cu muchie şi tuslama regală cu usturoi din plin.

Costică e din firea lui respectuos.

Ce era el înainte, dar de când l-a pus la pensie calea ferată s'a făcut şi mai timid.

I-e tot frică să nu-i tae cineva din pensie şi n'are niciodată chef de vorbă lungă.

Poate că asta îi şi place lui Berechet pentrucă de vorbit pot zice că dumnealui vorbeşte chiar prea mult.

Costică numai ascultă; dar ascultă aşa cu convingere, cu smerenie.

Când vorbeşte şi el, la un an odată, îl întreabă pe Berechet:

— Ce zici? la bugetul ăsta ne-o mai tăia ceva din pensie?

Când e la masă cu Berechet, Costică face lista de mâncare, alege fripturile din galantar, făcând atent pe chelner să bage de seamă, că nu e pentru el, e vorba de domnul Berechet.

Costică toarnă în pahare şi ştie regula: jumătate vin, jumătate sifon. Nici nu se supără, când îl întrerupe domnul Berechet cu ton prefăcut aspru:

— Ce dracu, mă Costică? Vrei să fac broaşte în burtă? Mi-ai pus numai apă. Mai toarnă puţin vin!

Şi Costică se supune. Scoate cu băgare de seamă sticlele din răcitoare, lasă apa să se scurgă şi toarnă cu grije în pahar încă un deget de vin, uitându-se în ochii lui Berechet:

— Ajunge! Atât!..

Şi într'o vară au stat ei mai târziu la Toboc şi Irma s'o fi speriat singură acasă, sau a avut ea o inspiraţie fericită, că vine la Toboc după tat-său, după Costică.

Inăltică, subţirică, cu pălăriuţa de pae aruncată strengăreşte pe cap, cu piciorul mic, de nu-şi găseşte niciodată pantofi gata, cu obrazul plinuţ, cu ochii albaştri, cu sprâncenele încordate, cu gene lungi, naturale... Trece printre rânduri de mese cu ochi cercetători.

— Bună seara, tată!

— Cine e dumneaei, întreabă Berechet mirat, uluit, cu ochii puţin tulburi de vin, de oboseală.

— Dă-mi voe să-ţi recomand pe fata mea, Irma.

— Şi să nu-mi spui nimic până acum, nene Costică, zice Berechet ca o mustrare.

— Dacă n'a venit vorba! Dumneata mă ştii; eu nu mă îndes.

— Păi asta e o frumuseţe de fată. Să-ţi trăiască, nene, zice Berechet, închinând un pahar fără sifon în sănătatea Irmei.

De ce credeţi că se leagă domnul Berechet când se pune în mod serios problema căsătoriei? De genele domnişoarei Irma; că le are negre, resfrânte şi stufoase.

— Cu genele mă păcăleşti, Costică!

— Pe onoarea mea, domnule!

— A eşit moda de vreo câţiva ani, întrerupe Berechet, că se înfig gene false pe marginea pleoapei.

— O fi cine o fi. Cât despre Irma, pe onoarea mea, îţi jur, sunt ale ei, cum i le-a dat Dumnezeu; cum i le-a dat mă-sa, că n'ai cunoscut-o.

— I le-a dat mă-sa, dari le-ai dat şi dumneata, zice Berechet în ton de împăcare.

— Nu! ce e drept, e drept. Irma seamănă mai mult cu mă-sa, Dumnezeu s'o ierte. Cu mine, mai de loc.

O singură piedică pare că mai stă în calea fericirii viitorilor soţi: vârsta.

— Să-ţi mai spun încă odată, zice Berechet după o gândire mai lungă. Vârsta, vezi dumneata! De câţi ani e fata?

— Păi.. Aci se opreşte Costică, făcându-se că tuşeşte şi face socoteala în gând să mai adaoge fetii vreo doi ani la vârstă...

—...Irma împlineşte la Crăciun douăzeci şi şase de ani.

— La Crăciun..! Şi acum abia suntem la sfântul Gheorghe. Mai e mult până la Crăciun. Dar şi aşa... eu sunt de...

Aci se opreşte şi Berechet tot dintr'o tuse şi face socoteala în gând să se micşoreze şi el cu vreo doi ani.

...Eu sunt de... ce mai calea-valea... eu apropii patruzeci şi nouă de ani. Vezi ce diferenţă de vârstă?

— Este, zice Costică. Ar fi cam douăzeci şi trei de ani.

— Păi vezi? zice Berechet.

— Ce să văd? Nu văd nimic, zice Costică cu convingere. Dar peste zece ani, fata o să aibă treizeci şi şapte şi dumneata cincizeci... adică cincizeci şi... mai bine.

— Aşa e, zice Berechet, ca să arate că nu mai are nicio împotrivire. La treizeci şi şapte de ani se mai potoleşte şi femeea.

Şi s'a făcut nuntă mare şi s'a terminat c uo plimbare în străinătate.

Şi de atunci în fiecare vară, pe la sfârşitul lui Iunie, când nu dogoresc prea tare pietrele străzilor în Bucureşti, cu două bilete circulare în buzunar de la compania internaţională a vagoanelor, cek barat asupra băncii din Nisa, cu destui franci francezi rămaşi din anii trecuţi pentru micile cheltueli de drum, soţii Berechet pleacă fericiţi, întineriţi în costume de voiaj, conduşi la gară de Costică, socrul şi nedespărţitul prieten de şpriţ al domnului Berechet şi păzitorul casei în lipsa soţilor.

II.

Berechet se întoarce supărat acasă. Şi e cald de i-a străbătut în spinare năduşeala prin haină.

— Te-ai întors, dragă?

— Da!

Şi domnul Berechet trânteşte pălăria pe scaun.

— Vai..! Cum ai transpirat, zice doamna. Ia repede altă cămaşe. Dar ce? E aşa de cald?

— E o căldură... Costică zice că e de de treizeci de spriţuri la umbră.

— Ia să nu te mai aud cu spriţurile, ştii?

— Asta să i-o spui lui tat-tău, nu mie! zice domnul Berechet în glumă.

— Cum sunteţi voi, bărbaţii! Uite... mie nu-mi e cald deloc, zice doamna Irma, deschizând mai mult capotul străveziu în dreptul pieptului

— Cred şi eu.

Şi domnul Berechet se uită ironic la soţioara sa, examinând-o dela funduliţa din vârful pantofiorului până în creştetul capului şi zice iar:

— Cred şi eu. Cu aşa îmbrăcăminte groasă pe tine!

— Vezi şi tu; uite-te! Capotul ăsta e destul de groscior.

Domnul Berechet rămâne nemişcat la această invitaţie şi doamna Irma îl întreabă repede:

— Ce? Eşti supărat?

— Cum să nu fiu..?

— Dar, de ce?

— Nu mai putem pleca în străinătate.

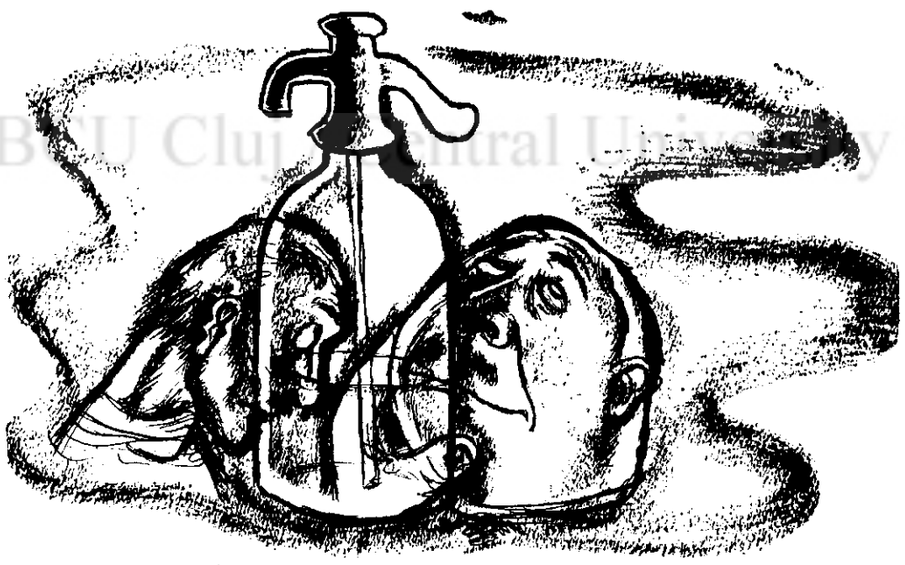

— Dar cine ne opreşte, zice Irma supărată.

— Nu ne dă bani.

— Cine e stăpân pe banul meu? întoarce vorba Irma, cu ton de ameninţare.

Tot aşa se supărase şi Berechet pe restricţiile astea valutare.

Face omul cerere în patru exemplare, alătură certificatul medical, că sufere de o boală oarecare, face cerere pentru nevastă separat, că aşa se cere.

La început s'a supărat pe funcţionar:

— Cum separat, domnule? Că eu trăesc la un loc cu nevastă-mea, nu „separat".

— Nu vă supăraţi, domnule Berechet, dar aşa se cere.

— Bine, dacă se cere aşa, zice Berechet îngâmfat că e om cunoscut, atunci e altceva.

Pe urmă a lipit de cerere certificatul medical al Irmei, că sufere şi ea de nu ştiu ce boală, că, la femei e mai uşor de găsit.

Cu cererile aprobate, te prezinţi la bancă şi ridici franci, cât ai nevoe. Aşa a fost până în vara asta.

Şi acum?

Acum nu se mai poate. Se poate lua cel mult cinci mii de franci de fiecare persoană.

Auzi dumneata? Păi ce să facă domnul Berechet cu zece mii de franci? Asta ar fi costul pensiunei. Dar băile? Dar apele de băut? Dar doctorii? Dar plimbările?

Să-i pue statul baeră la pungă! Să-i picure cu linguriţa cât are să cheltuiască în străinătate..!

Şi, uite, pentru asta e supărat.

Nu... Nu!... Mai bine nu se duce. Rămâne în ţară şi merge la Constanţa. Trage la Hotelul Rex, cu diplomaţii, cu miniştrii, cu deputaţii, cu bancherii, cu jucătorii mari de cărţi... cu lumea bună.

Nici Irmei nu-i pare rău că vara asta rămâne în ţară. Merge la Constanţa, ia cameră cu o mie de lei pe zi de persoană.

Ia şi pe tatăl ei, să se bucure şi el de o vacanţă petrecută în belşug.

*

Trenul de Constanţa pleacă la unu, adică treisprezece şi ceva, cum se zice la gară.

Pe peron lume multă, hamali, bagaje, înghesuială. Că dacă pleacă domnul Berechet la Constanţa, parcă pe toată lumea a apucat-o dorul de mare.

Costică are bilet permanent ca pensionar şi porneşte cu Irma la braţ spre peronul de plecare al trenului rapid.

Berechet rămâne în faţa casei de bilete şi aşteaptă rândul.

Şi e cald şi ard trotuarele şi domnul Berechet fiind cam gras, se şterge mereu cu batista.

Tocmai mai în urmă o să vadă dumnealui ce greşală a făcut, că n'a dat bani hamalului, să se ocupe de bilete.

— Daţi-mi un bilet de tren, zice el ştergându-se pe frunte.

Şi casierul are gust de vorbă:

— De sigur, că... „de tren" va fi biletul: Dar până unde?

— Ce zăpăcit sunt, zice Berechet mai mult pentru sine. Se vede treaba... cu căldura asta. Da; mergem la mare şi eu şi nevastă-mea.

Atunci, închee casierul, nu unul, ci două bilete, Constanţa.

— Da, răspunde uşurat Berechet.

Cu întrebările, cu socoteala banilor, cu aşezarea biletelor la loc sigur în buzunar, timpul trece repede şi Berechet se grăbeşte să ajungă mai iute la peronul de plecare. Nici nu ştie bine ora de plecare: unu şi douăzeci, treizeci.

— Măi? Care e trenul de Constanţa? întreabă dânsul pe un hamal.

Şi deodată se trezeşte în faţa tăbliţei fixată la un peron de plecare.

Trenul... Constanţa. Plecare 13.22, adică 1,22.

Funcţionarul de la intrare se uită de departe la bilete şi lasă omul să treacă.

Berechet merge pe peron în lungul vagoanelor, uitându-se mai cu atenţie la compartimentele de clasa întâia, să vadă apărând la fereastră chipul blond şi surâzător al Irmei.

Dar nu vede nimic până la vagonul de bagaje. Se întoarce îndărăt şi întreabă, dacă ăsta e trenul care merge la Constanţa.

I se răspunde afirmativ şi atunci omul se urcă în tren şi ia la cercetare vagon cu vagon.

Irma şi Costică, nicăiri.

In vremea asta se face ora 1,22 şi trenul porneşte încet spre Constanţa, pe nesimţite.

In gara Mogoşoaia, Berechet se dă jos, se uită cu atenţie pe peron şi cercetează toate automobilele, care vin la şosea.

Dacă au pierdut trenul în gara de Nord, Costică ar fi avut timp să sară într'o maşină cu Irma, ca să prindă trenul la prima staţie.

In gara Pantelimon e oprire mai mare.

Iar se dă jos Berechet.

— De ce stăm aşa de mult, şefule?

— Facem cruce, răspunde şeful.

— Cu un tren dela Constanţa?

— Adică... nu avem încrucişare, aşteptăm rapidul pentru Constanţa.

— Cum? Ce zici? se grăbeşte să o lămurească Berechet. Mai e un tren pentru Constanţa?

— Da răspunde şeful... Rapidul de la 13.40.

— Şi ăla de unde pleacă?

— Tot din gara de Nord.

— Cum, domnule? La aceiaş oră două trenuri în aceiaş direcţie?

— Dar nu e la aceiaş oră. Rapidul pleacă după optsprezece minute.

— Chiar aşa... zice Berechet supărat. Dar în aceiaş direcţie?

— Da. da. Şi peroanele de plecare sunt unul lângă altul.

— Taci că nu te cred.

— Pe unul scrie: *Rapid.*

— Şi pe altul: *Personal*, complectează Berechet, lămurit acum.

— Desigur.

— Şi eu m'am suit în personal?

— Da

— Atunci Irma vine cu rapidul.

— Cine e Irma?

— Lasă că nu ştii dumneata. E nevasta mea. Şi, când trece rapidul?

— Cam... peste două minute. Se vede fumul dela maşină.

Berechet se gândeşte, că Irma îngrijată de soarta soţului ar putea să fie gânditoare la o fereastră şi stă pe peron cu mâinile întinse, făcând semne că el e aici, că e în viaţă, că n'a fost răpit de bandiţi, nici n'a căzut subt roţile trenului, nici n'a fost sechestrat de vreun duşman.

Iar trenul trece cu iuţeală nebună şi nu se deosibeşte la geamuri nici o figură omenească.

Berechet se adresează din nou şefului de tren.

— Domnule şef? Atunci şi Costică şi Irma sunt în trenul ăsta.

— Bine, răspunde şeful cu un zâmbet uşor.

— Bine, bine... Dar Irma n'are bilet?

— Nu e nimic; îl plăteşte în tren cu supliment.

— Dar biletul ei e la mine!

— Atunci are bilet, zice şeful.

— Aş vrea să ştie şi de mine, să nu fie neliniştită.

— Bine. Se poate. Trimitem o telegramă la Ciulniţa, prima oprire a rapidului, că doamna Irma are bilet şi domnul Berechet, vesel şi sănătos, vine pe urmă cu trenul personal.

— Perfect, zice Berechet mulţumit.

— Poftiţi în vagoane, domnilor! răsună pe peron vocea conductorului. Vagoanele se clatină, scârţâie, plesnesc la încheeturi... se hotărăsc greu să-şi părăsească somnul metalic pe o căldură aşa de înăbuşitoare.

Fiindcă e vesel, domnul Berechet trece în restaurant şi-şi potoleşte setea cu câteva spriţuri.

Pe urmă rămâne nemişcat pe scaun, uitându-se, când la mesele din prejur, când pe fereastra vagonului pe unde fug păduri de salcâmi, stâlpi de telegraf, bogate lanuri de grâu luptându-se cu iuţeala trenului.

III.

Un ofiţer înalt, cu privirea nesigură, purtând picioarele voit încovoiate, cu pinteni la cisme, cu mustăcioara abia mijită trece printre rândurile de bănci în căutarea unui loc.

Are noroc să întâlnească un cunoscut care călătoreşte cu nevasta, o damă plinuţă, cu ochi negri, cu sprâncenele arcuite cam mult şi cu glasul răguşit.

— Şezi, bre, colea lângă noi, zice doamna cu ton autoritar şi cu pronunţat accent moldovenesc.

Soţul adaogă şi el:

— Dacă n'a venit nimeni până acum, locul e liber.

Ofiţerul sărută mâna doamnei, se înclină în faţa soţului, se uită împrejur, după ce se aşază, ca să recunoască terenul.

Ca să prindă stăpânire pe loc, sună chelnerul şi comandă mai întâi un chibrit şi pe urmă o sticlă cu bere.

După ce aprinde, îşi ia seama şi oferă doamnei tabacherea, cu un larg gest de scuză.

Nu, mulţumesc! Eu fumez alte ţigări.

Şi doamna scoate din poşetă o cutiuţă argintată: tabacherea dumneaei cu ţigări Macedonia.

Şi domnul Berechet ascultă o discuţie lungă cu eşiri violente...

Ce nu te însori, bre omule? zice doamna plinuţă către ofiţer.

De ce să mă însor?

Ira-a, ca să fii în rândul lumii.

— In rândul oamenilor, sau al cerbilor, răspunde cu răutate ofiţerul.

— Dar nu toţi bărbaţii poartă coarne — şi doamna se uită galeş spre soţul ei.

Ofiţerul stăruеşte tot cu răutate:

— Nu poartă decât cei care nu le simt.

— Femeile sunt mai simţitoare decât bărbaţii.

— Da; au firi sensibile şi poate de aceea aşteaptă vorbe dulci dela bărbaţi.

— Ba... iaca... eu una... nici că-mi pasă!

Ofiţerul îşi urmează ideea:

— Şi vorbele dulci le atragi cu buze roşii, cu gene întărite, cu sprâncene creionate, cu unghii înegrite, cu picioruşele goale, doar cu o pojghiţă străvezie de foae de ciorap peste piele.

— Adevărat că ciorapii se rup des.

— Şi eu de unde să cumpăr alţii, zice tare ofiţerul, din soldă? Pe urmă către chelner:

— Mai e bere? Dă-ne şi trei cafele!

Aci intervine soţul:

— De ce mai comanzi? Aştia îţi ia şi pielea.

Doamna uită o clipă unde se află şi răspunde răstit.

— Ce te vâri, bre omule?

Uitându-se către ofiţer, îşi drege repede glasul:

— Cheltueşte şi femeia pentru luxul ei, cât cheltuiţi voi la aperitive... bere... cafele...

— Şi dacă mă însor înseamnă să cheltuim amândoi în două părţi.

— Ba, femeea face economie. Uite, eu stau toată ziua în casă. Dimineaţa, cu gătitul; după masă cu scuturatul... nici nu ştii când trece vremea. La cinematograf nu mă duc cu lunile...

— Iar un bir al dracului şi cinematograful.

— Dar dumneata nu te duci?

— Ba, mă duc aşa câteodată, când sunt plictisit.

— Vra-să-zică dumneata să te duci şi soţioara, nu. Are şi femeea drepturile ei...

E-he! A trecut vremea, când era sclava bărbatului. Acum are drepturi: se poate alege şi deputat.

— Să le aibă!.. Dar eu una ştiu: poate să aibă şi găina drepturi, dar tot cocoşul cântă.

Cu tot focul discuţiei doamna plinuţă se uită când şi când şi la Berechet cu oarecare interes. Au cărţile de pocker în poşetă şi sunt numai trei.

La pockerul în trei se face carte mare, ţi-e frică să deschizi, ţi-e frică să „plusezi" chiar cu „ful de aşi". N'are haz ca pockerul în patru şi Berechet ar fi al patrulea.

Pe urmă jocul de cărţi te plictiseşte, dacă nu e interesant prin câştig. Ce era să câştige doamna? Câţiva lei dela bărbat sau din solda ofiţerului.

— Ne trebue al patrulea zice doamna, uitându-se drept în ochii lui Berechet şi amestecând cărţile cu mişcări nervoase.

Berechet parcă tresare din somn şi răspunde fără să se gândească:

— Protos, coniţă!

Pe urmă se uită uluit împrejur. Nu s'o fi adresat doamna altcuiva dintre călători?!

— Atunci luaţi loc lângă mine!

Berechet se ridică de la locul lui şi se fac prezentările:

— Mă recomand Berechet!

Ofiţerul plesneşte pintenii şi luând poziţia „drepţi" începe:

— Am onoare să mă prezint...

— Soţia mea, doamna...

— Incântat de cunoştinţă, coniţă!

Şi se începe jocul.

— Pas!

— Şi.

— Nu deschide nimeni? Deschid eu... zece lei.

— Pe treizeci...

Doamna plinuţă face reflecţii cu glas aspru:

— Arată, bre cartea! Ai ful?

— Cât să fie ceasul? Intreabă Berechet.

— E patru.

— Irma trebue să fie la Ciulniţa, zice Berechet cu glasul moale, obosit de căldură şi de spriţuri.

— Cine e Irma? întreabă doamna.

— Dă-mi o carte, întrerupe ofiţerul, dar să nu fie damă.

Doamna zice către Berechet, dar mai ales pentru ofiţer:

— Ai mai văzut dumneata ofiţer, să nu se împace damele!

— Să mai vadă de alţii, zice Berechet.

— Cine zici că e Irma, întreabă doamna după o pauză.

— Irma? Irma e nevastă-mea.

— Şi unde e acum?

— In trenul rapid.

— Şi nu ţi-e frică?

— Nu mi-e frică de Irma, zice Berechet cu convingere.

— Păi, dece să-ţi fie frică? zice doamna plinuţă cu interes

— Oricum... o femee tânără rătăcită în tren.

— Dar, zici că Irma... doamna Irma e soţia dumitale?

— Da. Şi după o pauză întreabă Berechet: Ce? Nu se potriveşte. Par eu aşa de bătrân?

— N'am zis asta, doamne fereşte! protestează doamna. Arătaţi foarte tânăr, dimpotrivă.

— Vârsta nu spune nimic, coniţă. Chestia e cum se simte omul, zice Berechet, trecând vecinului cărţile. El nu le face, fiindcă e obosit.

— Da? face doamna mirată. Şi de câţi ani..?

— De câţi ani ne-am luat? întreabă Berechet.

— Nu... De câţi ani e Irma?

— N'are treizeci de ani...

— Şi tot nu ţi-a frică? zâmbeşte doamna.

— Nu... E cu Costică.

Şi doamna plinuţă amestecând cărţile prelung face semn soţului şi ofiţerul o loveşte cu cisma pe subt masă în semn că a înţeles.

Soţul isbucnind în râs se face că strănută şi cheamă chelnerul ca să-şi facă de lucru.

De frica râsului, doamna lasă cărţile şi-şi face de lucru căutând în geantă tubul de roşu.

— Cu Costică... zice doamna stăpânindu-se, dar e tren rapid şi lucrurile merg la iuţeală.

— N'am nicio teamă, zice Berechet uitându-se pe geam.

— Cum se poate? Dumneata eşti un bărbat ideal, răspunde doamna uitându-se în ochii soţului.

— Dacă e cu Costică, e ca şi cu mine...

— Dar cine e Costică, nene? zic toţi trei deodată.

— Păi nu v'am spus? zice Berechet întorcând capul dela fereastră.

— Nu...

— Costică e tatăl Irmei..., adică, socru-meu.

— Aşa..! fac jucătorii, dând din cap a pagubă. Păi..! atunci... n'am făcut nimic.

Aerul pătrundea prin ferestre, aducând răcoarea mării şi conductorul anunţă în lungul peronului:

— Constanţa...!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu mă'nsor cu Anghelina!

(Fragment dintr'o nuvelă)

de CONST. ENE

Şi părintele Matei şi Vişan, găsiseră cu cale că Anghelina, era potrivită pentru Ştefan. Ion, bărbatul ei, murise operat în spitalul militar la Cluj. Nu stătuse cu el decât o lună, şi plecase ca să nu se mai întoarcă. A aşteptat femeia doi ani, şi la îndemnul alor ei, s'a hotărît să se mărite din nou. Câţiva flăcăiandri, cu mustaţa deabia mijită, îi dau târcoale în fiecare seară. Anghelina ştia însă că nu va ieşi la capăt cu niciunul din ei, aşa că de la o vreme, de când Vişan pusese ochii pe Ştefan, se făcuse mai gospodină, căuta mereu să se întâlnească în drum cu el, să-l oprească, să-i vorbească. De câte ori îl vedea trebăluind prin ogradă, cânta, făcea gălăgie pentru a-l face atent.

La început, Ştefan muncit de alte gânduri şi ponoase, nici nu şi-a dat cu socoteala care ar fi cauza schimbării Anghelinei. Ca omul. Gândea că are şi ea vreun iubit şi că azi mâine va sfârşi cu văduvia, femee tânără şi frumoasă cum era. De-l întreba de vorbă, îi răspundea cu bunăvoinţă; de-i cerea o unealtă, i-o da cu prietenie. In seara de lăsata secului a fost chemat la părintele. Cum întârziase prin sat, a ajuns tocmai în toiul mesei. I-a găsit acolo şi pe Vişan şi pe Anghelina. N'a presupus nimic; Vişan era cântăreţ la biserică; Anghelina fusese cununată de părintele. Orice bănuială nu putea fi întemeiată.

Au petrecut în toată legea. Ştefan chiar s'a cam întrecut cu băutura, poate prima oară în viaţa lui. Le-a povestit pe unde a umblat, ce-a păţit; ce l-a îndemnat să se oprească la Salcia. Câştigase într'o vreme bani frumoşi. Atunci a cunoscut femeea unui ofiţer mort în războiu, care i-a tocat toate părăluţele şi l-a dat pe uşă afară. Pe urmă s'a desgustat de viaţă. A intrat intendent la o doamnă bătrână. Ii administra două corpuri de case, de unde câştiga deasemeni bune parale. S'a îmbolnăvit de apendicită şi i-a cheltuit cu doctorii. Astfel s'a făcut de s'a oprit în Salcia.

Povestea frumos, cu multe întorsături. Anghelina nu-l mai slăbea din ochi. Simţea în piept un ghimpe. Niciodată nu fusese înfierbântată ca atunci; niciodată nu-şi dăduse seama, ca atunci, că iubeşte. Ştefan i se părea aşa de frumos; vorba lui îi mângâia sufletul ca nişte aripi nevăzute.

Părintele a prins clipa când Ştefan era mai bine dispus, şi i-a zis curtenitor, invocând motivul singurătăţii:

— Ei, şi-acum Fănică trăeşti ca un cuc! Om tânăr, ce te afli!...

Anghelina plecase privirea.

— Părinte, şi dumneata!...

— N'ar fi bine să ţi-o dau pe fina Anghelina?... Ce zici Fănică, n'ar fi bine?...

Ştefan a sărit ca muşcat de un şarpe. Şi-a dat seama numaidecât că se găsea într'un cerc hotărît să-l convingă. Mai ales cuvântul părintelui Matei atârna mult pentru el. Aproape că nu îndrăsnea să-i răspundă. Deodată văzu în fereastră chipul Floricăi. Ii zâmbea. Ca în ziua nunţii lor. Apoi se întunecă la faţă, parcă o furtună s'ar fi abătut asupra ei. Flăcări îi ţâşneau din pupile. Se strâmba la el. Il certa, îl ura. Se simţea vinovat ca un criminal, care-şi dă seama după săvârşirea groaznicului act, că orice încercare de reabilitare e inutilă. Vroia să scoboare mai aproape de el, să-i spună că o putere mai mare decât a lui, hotărîse aşa...

— Vă arde de glume pe socoteala mea, făcu Ştefan ca pentru a contrabalansa gestul revoltător.

— Nu! Nu!... Vorbesc serios, Fănică...

Ştefan îşi făcu o cruce, zâmbind sarcastic. Toţi îl priveau, nu fără curiozitate, aşteptând să vadă cum va reacţiona până la capăt. Părintele, care-l ştia om judecat, nu se sinchisea de răspunsul lui şi nici de mina făcută. Pe el îl interesa hotărîrea de mâine sau poimâine, căci fără îndoială, Ştefan va cere un termen ca să gândească asupra pasului pe care avea să-l facă...

— Taică, dece să stricăm mândreţe de petrecere cu chestii d'astea?... Vorbim noi peste două sau trei zile... Că doar n'a intrat vremea'n sac...

— Aci te vreau Fănică!...

— Să trăieşti părinte!...

Anghelina se gurluia ca o porumbiţă. Turna în pahare şi nu mai contenea să spună cum îşi bătea joc de flăcăii cari veneau pe la ea. Ştefan, fără să fie observat, o privea pe sub sprâncene. Nu-i plăcea nici de frică. Auzise multe despre ea şi cu toată garanţia părintelui Matei, nu avea nicio încredere.

La câteva zile s'au întâlnit pe negândite în gară. Mergea şi părintele la Turnu, la un proces. Ştefan se ducea ca să târguie. Se împlinise un an dela nenorocirea cea mare; trebuia să facă o pomană pe măsura puterilor lui, că altfel, vorbea lumea. Sgârcit nu era, tocmai de aceea, vrea să arate că nu şi-a uitat nevasta, copilul şi socrul.

S'au aşezat în acelaş compartiment, faţă'n faţă, ca să fie mai la largul lor.

— Guvernul ăsta nou, ce ne-o mai face, taică? Citeam eri că au un program tare încărcat!

— Programele rămân pe hârtie, Fănică!... vorbi cu ură părintele Mitei care nu împărtăşea doctrina partidului dela cârmă. Ii ştiu eu pe toţi!... Hehe!... Azi e greu să împaci poporul! Nu te uiţi tu colea'n sat la noi cât de anevoie merg treburile... Fiecare vrea câte ceva!... Cică să le dai! De unde, nenişorule?!... De nu, se supără şi trece în partea cealaltă!...

— Tocmai, auzeam că Năstase Firea, umbla pe la prefectură cu limba de-un cot să-l facă ajutor...

— Poftim de vezi!... El care-a schimbat cinci partide până-acum, vrea ajutor! Ce să mai zic de alţii cari nu s'au clătinat de când îi cunosc eu de lângă Slătescu?! Doamne, Doamne ce ţi-e şi cu lumea asta!... Zău, dacă nu sânt nebuni! Auzi, Năstase Firea, ajutor de primar!... Cine diavolul l-o băga în seamă şi pe el, eu nu ştiu!...

— Eh taică!... Ploconul e unde e!... Curcanii cei mari cât viţelul care-i umblă pe bătătură!... Ia să vezi sfinţia ta că pentru un curcan sau doi, Năstase ajunge planul!...

— Că n'o fi îndrăcit!...

— O să mai vorbim!...

— Tu dece nu te-ai amestecat la ei? Ciolanul era al tău acum. Nimeni nu e contra ta în sat. Şi mai eram şi eu la mijloc. Că să nu crezi tu mă Fănică tată, că nu mă întreabă prefectul şi pe mine dacă unul merită sau nu merită!... Oiu fi eu de altă culoare, dar oricum sunt popă'n sat!... Chiar azi am să trec pe la el! ...

— Şi n'ai să faci nimic!...

— N'am să fac, pentrucă n'am nimic cu oamenii. Facă-şi de cap... Le-a venit şi lor rândul acum, ce să mă pun eu pricină!... Dar pe Năstase Firea nu-l vreau. Are să-şi aducă el aminte tocmai acum de ce-a făcut!...

— Fugi de-aci, taică, lasă omul să trăiască!... Vrei să ne aprindem pae 'n cap cu ei?... căută să-l domolească Stefan.

— Nu-l iert! Nu-l iert pentru tot aurul de pe pământ!... Să-şi roadă unghiile de necaz. E la mâna mea... Prefectul mi-a fost coleg de şcoală... Am să te recomand pe tine, Fănică!...

— Părinte, să nu faci una ca asta! Maica Domnului, nu sunt eu destul de necăjit! Ce-mi trebuie mie primărie? Arz-o focul s'o arză!... Aia e blestem, nu fală!... Parcă nu ştiu eu!... Zău taică să nu faci una ca asta, că mă supăr!... vorbi cu convingere Ştefan.

— Dar nici pe Năstase nu-l las...

— Treaba dumitale!...

Ştefan, chiar fără propunerea părintelui Matei ar fi putut intra la primărie. Toţi săteenii ţineau morţiş asta. Spuneau unii, mai cu seamă pe la colţuri unde se găseau îndeseară: — Ia, să-l încercăm şi pe Bobancu!... Cum lecueşte vitele şi orătăniile, o şti vreun leac şi pentru primărie? I-a spus chiar Vişan care venea în fiecare seară pe la el. Isi puneau amândoi candidatura pe o listă independentă. Nu-i plăcea lui însă să i se ploconească omul şi să-i zică „domnule primar", iar pe din dos să-l înjure.

După masă, trenul mai avea două minute până să plece şi părintele nu sosise cu toate că se înţeleseseră la tribunal că merge acasă neapărat.

Ştefan îşi cumpărase toate cele de trebuinţă şi le făcuse două pachete ca să-i fie mai uşor de purtat. Se găsise în târg cu un camarad de armată şi se omeniseră discutând verzi şi uscate până să sosească ora plecării. Adusese vorba din nou de Florica, şi-i venise să plângă cu hohote. Prietenul se uita la el cu ochii mari şi nu ştia ce să-i spună. Il cunoscuse pe Ştefan Bobancu om rău în armată. Era sergent. Toţi se văietau de el. Om închis la suflet.

Părintele Matei a apărut pe peron în ultimul moment, când impiegatul da semnalul de plecare. Era tot un lac de năduşeală. Deabia a apucat să se urce.

— Ce-ai întârziat atâta, taică? îl întrebă nu fără curiozitate Ştefan.

— Prefectul, fi-ţi-ar prefectul pe Dunăre să-ţi fie!... El e de vină... Şi Năstase al nostru!... Am luat masa cu toţi!... vorbea el gâfâind, ştergându-se de sudoare pe frunte, pe la tâmple, pe după ceafă.

— Ei, şi cum a rămas?...

— Lasă-l mă Fănică să mănânce şi el o pâine!... E om bun, prăpăditu!...

— Aşa e c'am avut dreptate?!...

Părintele lăsă capul în pământ, ruşinat.

Zăpada pe câmp atingea două palme. Sub ea ca sub o plapumă călduroasă, grâul răsărit frumos de cu toamnă se odihnea ca un copil în scutece. Cât se vedea cu ochii pe fereastra vagonului, numai o mantie albă strălucitoare. Soarele, călduţ, îşi plimba razele pe fruntea zăpezii, încunându-i-o cu ghirlandele lor.

Privind pe fereastră, Ştefan deschise vorba:

— Dac'o vrea Sfântul, iar avem berechet anul ista!

— Asta ne trebue nouă, mă Fănică: grâuleţ, porumbaş şi o lecuţă de vinişor la toamnă şi să vezi ce guvernare bună ne dau domnii de la putere... Să vezi tu ce mai nuntă-i tragem noi!... Zâmbi părintele cu înţeles.

Ştefan se înroşi până în sfârcul urechilor. Se uită drept în ochii părintelui.

— Mai bine mă fac primar!...

Părintele Matei isbucni într'o gălăgie de râs de se sgudui tot vagonul. Oamenii cari nu auziseră replica lui Ştefan se întoarseră nedumeriţi, privindu-i.

— Dece, mă Fănică? deveni deodată serios părintele.

— Zău părinte, mai bine mă fac primar, decât să mă insor cu Anghelina!...

După tonul cu care continuă, popa observă că hotărîrea lui Ştefan era de nesdruncinat. Uitătura lui, nu blândă, dar supusă, ca de serv adunat depe drumuri, se schimbă într'una de jandarm care vrea să lege în lanţuri un puşcăriaş. Reflexele ochilor nu spuneau nimic deosebit, dar jocul lor, confuz, regizat cu multă pricepere de stăpânirea de sine, — arăta că Ştefan se sbuciumă adânc în sufletul lui. Ingăduise până acum orice, dintr'o credinţă că hotărîrile unchiului, părintele Matei, erau judecate, şi nu-i vrea decât binele. Se adăugase apoi lipsa aceea de îndrăsneală de a se propti dintr'o convingere proprie în picioarele lui solide şi să spună: — nu mai merge aşa! Fac ce vreau eu!... Nimeni n'are dreptul să mă comande!...

— Bine, măi băete, eu nu stărui... Credeam numai aşa că să fac un bine... Sunteţi şi voi vecini, Anghelina are gospodărie aproape ca şi a ta, e vrednică, e cuminte, curăţică... Nu ţi-e ruşine să ieşi cu ea în lume... Aşa, sunt ele femei câte vrei... Cată de te încurcă, numai de basm, cu vreuna!... Sărace lipite... Ştie să-ţi facă o ciorbă şi-o mâncare! Atât!... Pe când dincoace, se schimbă socoteala!... Dar ce să-mi bat eu capul degeaba! Tu eşti stăpân pe tine!

— Aci te vreau părinte, aci te vreau! Dece nu m'ai lăsat să viu eu la dumneata să-ţi spun: — Taică, nu mai pot singur. Sunt greutăţi. Muncă multă; gospodărie grea. Hai să găsim o creştină!

Părintele se simţi mustrat. Ştefan avea dreptate. Ştie şi el proverbul din bătrâni că nuntă cu sila nu se face.

— De!... făcu părintele căindu-se. Aprinse o ţigare şi trase două fumuri adânc.

— Spune-i aşa taică, să-şi ia gândul dela mine şi să-şi caute... Eu sânt bătrân pentru ea! accentuă Ştefan.

Se deteră jos din tren şi se despărţiră dându-şi mâna.

*

— Drămueşte-ţi vorbele, muere nesocotită! Ţi-oiu umple gura de sânge, de nu te-i domoli, să-ţi vezi de necazul tău! se depărtă Ştefan, scrâşnind din dinţi, vârîndu-şi mâinile în buzunarele zăbunului.

— Am mai văzut eu căpiaţi ca tine, bătuţi cu paru după ceafă!... Nu mi-e frică mă, nu mi-e frică! Bărbat eşti tu, mă?!.. Ptiu!.. Te-aş spânzura să fii al meu!...

Anghelinei îi toca gura ca o moară. Isi sumesese şorţul în brâu, barişul i se deslegase de sub bărbăie şi-i căzuse pe umeri, cu o mână gesticula ameninţător, iar cu alta îşi ştergea spumele din colţurile gurii. Semăna cu o nebună, scăpată de la ospiciu, înconjurată într'o piaţă publică de curioşi, cărora le demonstra nevinovăţia ei şi răutatea oamenilor.

— Nu mi-e frică, mă!... Nu mi-e frică! Ce vrei? Nu mi-e frică...

Ştefan ce opri locului. Se întoarse spre ea şi dete din cap gânditor.

— Taci, mă femee, că mă bagi în belea!... Taci, mă coţoroanţă blestemată! îi vorbi el pe un ton împăciuitor. Parcă ar fi rugat-o.

Anghelina se urcă pe ştachetele gardului şi strigă ameninţător, din toată puterea rărunchilor:

— Huo, strigoiule!... Trăsni-te-ar sfântul la masă!... Hoţomanule!...

Ştefan nu mai putu suporta ocara. Clocotul din suflet i se ridicase până la matcă. Se înăbuşea. Gemu ca un taur când se scoală să plece la păşune, îşi scuipă în palme, şi se repezi ca o furtună spre femeea care-l blestema cu aceeaşi ură. Căciula îi căzu în zăpadă. Nu se întoarse s'o ridice. Dintr'o mişcare sări gardul, parcă nici n'ar fi fost. Tremura. Ii înfipse mâinile în păr, apoi îi dete câţiva pumni peste cap. Anghelina mai mult zăpăcită, începu să sbiere:

— Mă omoară!... Aoleu, mă omoară! se tângui.

— Na! căţea spurcată... netrebnică!...

— Nea Vişane, sări că mă omoară strigoiul!

Vişan, vecinul, cum se auzi chemat, fu acolo. Stătuse ascuns după un pătul şi nu-i scăpase nicio fărâmă din toată întâmplarea. De mult aştepta să-l încolţească pe Ştefan la vreun bucluc. Ii juca în ochi o mulţumire ca razele de lumină pe oglinda apei. Acum îl avea la mână pe Ştefan, orice ar fi vrut el să spună. Erau martori toţi megieşii că sărise s'o bată pe Anghelina...

— Las-o bre vecine, să n'o stâlceşti!.. Ce om! Iţi pui mintea cu o muere!...

Ştefan rămase cu mâinile în şolduri. Căzuse în capcană ca un porumbel în laţ. Şi cât se ferise, ca de groapa dracului!... Vorbele lui Vişan, îi pălmuiau obrajii şi-i ustura sufletul, parcă i-ar fi turnat venin. Se uită la el, fără să-l întrebe pentru ce nu şi-a văzut de treabă, ca un gospodar cumsecade. Ii era tot una. Dar tot era bine că a venit şi i-a potolit mânia. Cum e greu de mână, cine ştie cum o lovea şi-i scotea vreun ochi, sau o schilodea, de mai făcea şi puşcărie.

După ce se depărtă, Ştefan auzi încă vocea tăioasă a Anghelinei:

— Nu l-ar mai răbda pământul!... Seca-i-ar limba'n gură, de vlăjgan!... Strigoiul!...

*

Doi jandarmi, cu armele la umăr, bătură la poartă Ştefan tocmai îmbuca ceva. Se uită pe fereastră, îi văzu bine, dar nu se năpusti afară. In creer îi încolţi un gând duşman.

Casa lui Bobancu, pe care o primise zestre dela Trofin, se arunca sub dealul Gorganilor, nu departe de gară. Zidită din cărămidă, cu patru camere şi-o tindă, consoale vopsite albastru, uşi cu broaşte ascunse, acoperită cu fier galvanizat, arătoasă, de jur împrejur cu beton, era una dintre cele mai frumoase din Salcia. Nici pe dinăuntru nu era de aruncat. De când venise aci, Ştefan cumpărase o sumedenie de lucruri, cum văzuse şi el pe unde îl purtaseră paşii pribegiei.

Jandarmii bătură din nou, de astă dată cu furie. Câinii se repeziră mânioşi în lanţuri, sărind de-o prăjină dela pământ. Anghelina ieşise pe prispă şi se făcea că nu vede.

Ştefan îşi răvăşi puţin părul, trase o duşcă de vin din donda de pe laviţă şi se duse calm, cu ochii limpezi spre ei. Jandarmii salutară respectuos. Ştefan le strânse mâna.

— Ce-i fărtaţi? Ce vânt vă aduce pe la mine?!... îi întrebă zâmbind.

— Iaca, ne-a trimes don' şef să mergi până la post... Nu ştiu ce-are cu dumneata! vorbi unul mai înţepat.

— Bine, vin numaidecât!...

— Să nu întârzii, nea Ştefane, că pe urmă ne-o căpătăm noi!... se depărtară băeţii...

— Decât să-mi iau căciula şi-s acolo..

— Să trăeşti!...

— Doamne-ajută!...

Isi luă bastonul pe mână şi porni către primărie, căci acolo era şi postul de jandarmi. Dece l-o fi chemat? Vre-un proces? Desigur, l-a dat Anghelina în judecată. La urma urmei va spune totul aşa cum a fost. N'are să piardă nimic. Şeful e om înţelegător. Se vor judeca. O amendă, o condamnare de-o lună. Va suferi, dar pe urmă, are s'o omoare. La gândul acesta, Ştefan se cutremură. Da, s'o omoare! Tot puşcăria va veni şi după asta. Mai bine să îndure el...

Pe drum se întâlni cu Năstase. Ajutorul de primar aproape că-l îmbrăţişă. Auzise că Ştefan a susţinut mult pe lângă părintele şi l-a convins, să-şi dea avizul pentru numirea lui în primărie. Nu ştia cum să-i mulţumească.

— Unde mergi nene Ştefane? zise Năstase, gata să se despartă.

— M'a chemat până la post... Mă duc să văd ce au cu mine... Cine ştie ce belea o mai fi!...

— Bine că mi-adusei aminte! şi-l trase mai laoparte din mijlocul drumului. Vezi că nu e bine... Trecui şi eu pe-acolo. Se vorbea de tine...

— Despre ce? făcu nerăbdător Ştefan, dar imediat îşi recăpătă calmul caracteristic.

— N'am înţeles bine! Se fereau... Ceva pe şoptite...

— Eh!... Lasă-i dracului, n'o să-mi taie gâtul!...

Şeful de post era negru de mânie. Nasul lui roşu de băutură ca o pătlăgea coaptă, devenise vânăt. Ochii înotau în sânge. Scria ceva, tare nervos, într'un registru, la masa lui. La altă masă, sta parcă pus în ţeapă, doctorul veterinar, răsfoind un ziar, picior peste picior, şi fuma.

Când intră, şeful ridică ochii, dar îi plecă imediat în registru. Doctorul nici nu se sinchisi. Ştefan îşi rezimă bastonul de perete, lăsă căciula pe un scaun şi se duse la masa plutonierului:

— Să trăiţi domle şef! înclină el din cap, fără nicio tremurare în glas.

Şeful isbucni ca un vulcan:

— Tu eşti medic veterinar?...

Doctorul asvârli ziarul.

— Nu, răspunse cu gura pe jumătate Ştefan...

— Nu eşti! Bun!... Atunci pentru ce te ocupi cu meseria asta? Pentru ce faci pe doctorul? Pentru ce, Bobancule? strigă cât îl luă gura şeful.

Ştefan se trase doi paşi înapoi, dar nu-l slăbi deloc cu privirea. Apostrofa aceasta nu-l intimida. Din contră, îi dă curaj. Un curaj fără margine, bolnav.

— Tu nu ştii că avem în comună un doctor? Tu nu ştii că e oprit de lege să te ocupi cu aşa ceva? Ai vreun act, care să-ţi dea drept să practici meseria asta? Atunci cum? Te-ai trezit într'o noapte că poţi vindeca vitele oamenilor. Că eşti doctor!... Cum se poate asta, Bobancule! sbiera, cu spume la gură, şeful de post.

— Nu sunt eu de vină, domnule şef!...

— Taci! Să nu vorbeşti! Nu eşti tu vină? Dar cine e? Eu? Eu sunt de vină că le omori oamenilor vitele? Eu?!... Puşcăria te mănâncă, Bobancule! Puşcăria!...

— Ia să auzim ce spune! interveni doctorul veterinar cu sarcasm.

— Ştiu despre ce este vorba. Lăsaţi-mă să vă povestesc cum s'a întâmplat...

In acest moment intrară părintele Matei şi cu Vişan. Doctorul le strânse mâna mişcat şi-i pofti pe scaune. Părintele, cum dete cu ochii de Ştefan, îi veni să cadă jos. Inscenarea reuşise până aci.

— ...Clipcea m'a chemat să-i înţep un bou de splină...

— Dece te-a chemat pe tine şi nu pe dom' doctor? îl întrerupse enervat şeful, pentru a-şi manifesta autoritatea şi în prezenţa nouilor veniţi.

— Nu ştiu!... Unii spun că domnul doctor nu se pricepe!... continuă Ştefan.

A fost o adevărată rumoare. Medicul a sărit la el să-l plesnească.

— Să nu dai în mine, dom'le doctor!...

Părintele Matei i-a liniştit...

— M'am dus. Cu toată inima, reluă Bobancu, oarecum satisfăcut. Dece să nu faci bine omului când poţi? Era însă prea târziu. I-am spus răspicat lui Clipcea, nu odată, de nouă ori, că nu garantez dacă i se mai scoală boul. Nici n'a vrut să audă. Avea dreptate omul. Cum spunea şi el: — chiar dacă moare, cel puţin sunt împăcat în sufletul meu că l-am înţepat, încercând să-l scap. N'a avut noroc...

— Trebuia să nu te amesteci, se răsti doctorul. Dacă nu m'a chemat pe mine, să-l fi lăsat să moară... De aia nu se poate face nimic bun în satul ista.

— Se cunoaşte că eşti tânăr, domnule doctor... Să mai treacă vreo câţiva ani şi sunt sigur că n'ai să mai vorbeşti aşa...

— Nu că sunt tânăr, dar ăsta e adevărul. Se amestecă toţi unde nu le fierbe oala... E, ia spune-mi acum, ce-ai să faci când va trebui să plătesti boul lui Chipcea?

— Il plătesc, dacă va fi nevoe... Dar n'are el inima aşa de spurcată, pentrucă ştie că nu sunt vinovat cu nimic...

— Cum nu eşti vinovat, dacă te-a reclamat? sări ca ars şeful de post. Cum nu eşti? Sunteţi aici de capul vostru, faceţi ce vreţi! Nu mai există autoritate, nimic?!

— Domnule şef, vreau să văd şi eu reclamaţia. Dacă e făcută de Clipcea, chiar acum mă duc la el acasă, şi-i plătesc vita...

— Crezi tu că oricine are poftă, poate să umble în dosare, să afle secretele institutiilor?

Vişan sta ca pe sponci. Lăsase ochii în jos, ca bătut. Părintele citea ziarul.

— Vreau să văd negru pe alb!... stărui Bobancu...

— Parcă am fi fraţi, nu? i-o reteză şeful.

— Mai bine dă colea o declaraţie de cele întâmplate şi vom vedea noi cum soluţionează justiţia cazul acesta! îi întinse medicul o foae de hârtie. Are să-ţi treacă pofta de medicină clandestină.

Ştefan luă hârtia, se uită la ea, şi se aşeză la masă să scrie.

După ce termină de scris, — în care timp ceilalţi discutaseră alte chestiuni — Bobancu se adresă foarte cuviincios doctorului, pe un ton convingător:

— Eu nu m'am dus busna niciodată peste oameni. Părintele e aci martor. E adevărat taică, sau nu? Spune sfinţia ta, care-i adevărul? Ei m'au chemat. Am suflet păcătos, domnule doctor. De-aia sufăr. Mi se face milă de oricine. Văd că n'ar trebui. Dar n'am ce să mă fac... Deacum, altfel de om am să fiu...

Medicul se uită la el atent. Ochii lui Ştefan mărturiseau nevinovăţie; vorbele lui, judecate, îl arătau ca pe un om întreg.

— Să vii mâine pe la mine!... îi spuse doctorul ieşind...

Lui Vişan îi scăpărau ochii de mânie. I-ar fi venit să se repeadă în spatele doctorului şi să-i strige cât îl lua gura că e un prost. Planul era, cel puţin iniţial, compromis.

Se despărţiră în două direcţii: doctorul, părintele şi Vişan intrară în primărie, iar Bobancu plecă spre casă, abătut.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPA

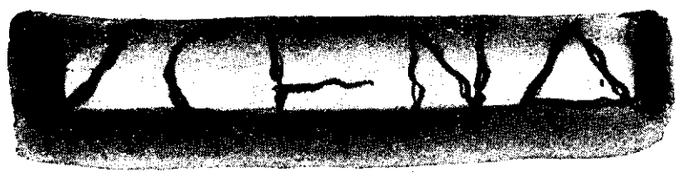

TEATRUL NAȚIONAL: ISABELA, REGINA SPANIEI, piesă în 10 tablouri de H. Ortner.

E o tradiție ca spectatorul să caute, neapărat, adevărul istoric în piesele istorice.

Nu este cazul ultimei piese prezentate de Teatrul Național, piesă pe care în loc de a o numi „istorică", suntem tentați s'o numim: „piesă cu temă".

Autorul a preferat să pună pe planul al doilea adevărul istoric, insistând asupra temei ce și-a propus să desvolte.

Suntem cu totul de aceeaș părere cu domnul H. Ortner atunci când îl pune pe eroul său să strige că pentru binele țării sale, renunță la orice alte prejudecăți.

Sanchez de Carera îmbracă haina de erou, ideatul său fiind minunat și, cum se întâmplă întotdeauna, atât de greu de îndeplinit.

Eroul nu se va da' înlături dela marele sacrificiu atunci când e vorba de binele țării sale.

Ne-a impresionat îndeosebi o replică din piesă: „Marilor martiri, li se recunoaște dreptatea abea' după moartea lor".

Sunt pline de un dureros adevăr aceste câteva cuvinte asupra cărora trebue să chibzuim adânc.

Sanchez de Carera este un erou în adevăratul înțeles al cuvântului. El opune, tuturor mișeliilor și uneltirilor dela Curte, cinstea' sa și lumina idealului său.

Dar cum, întotdeauna umbra poate atât de ușor acoperi lumina, eroul va cădea până la urmă, învins.

Pe alt plan, H. Ortner ne-a înfățișat apoi lupta surdă pe care o ducea Isabela, regina Castiliei decretată în titlul piesei drept regină a Spaniei, cu soțul ei, slabul și înfumuratul Ferdinand rege al Aragonului.

Isabela' încearcă să scape țara sa de prea marea influență a puterei papale, care ar ajunge la apogeu prin numirea lui Torquemada ca mare inchizitor. Ferdinand e prea slab, prea ros de gelozie pentru a rezista uneltirilor lui Torquemada.

Acestea ar fi punctele principale din piesa lui H. Ortner.

Autorul dovedește a fi un foarte dibaciu cunoscător al gustului publicului.

Putem spune că în piesă se află scene pentru orice gen de spectatori.

Domnișoarele romantice au plâns, astfel, în fața dragostei nefericite ce-o purta Isabela frumosului Sanchez de Carera.

Publicul de la galerie a găsit adevărate clipe de delectare în tabloul IX al piesei.

Spectatorii s'au crezut atunci la o întrunire publică, neaplaudând creația artistică, ci simplele replici cari erau pe gustul lor.

Această dorință a autorului de a fi pe gustul publicului explică de asemenea primul tablou al piesei, care ne-a reamintit unele romane de aventuri citite în tinerețe.

Puțin cam deplasată ni se pare ciorovăiala — cuvântul este cam tare dar îl întrebuințez tocmai pentru a arăta nepotrivirea' scenei — dintre cardinalul Mendoza și Torquemada într'o biserică.

Tot atât de nepotrivit ni s'a părut și flirtul dintre regină și Sanchez de Carera, în aceeaș biserică.

Ajungând la' distribuția piesei, vom remarca mai întâi jocul excelent al doamnei Marieta Anca Sadoveanu, care a trecut plină de demnitate, o demnitate într'adevăr regească, dificilul rol al Isabelei.

Domnul C. Mitru a realizat o creație interesantă în rolul lui Ferdinand, fiind însă cu desăvârșire eclipsat în scenele în cari apărea alături de doamna' Marieta Anca.

Ferdinand era într'adevăr, gelos, dar mai înainte de toate, era rege. Și lucrul acesta' l-a omis domnul C. Mitru

Surprinzător a fost domnul M. Gingulescu, în rolul — e drept, mai ușor — al cardinalului Mendoza.

Domnul Băltățeanu, cam voluminos în rolul lui Torquemada, a' fost îndeajuns de sarcastic și „catolic", ștergând slaba impresie pe care-a lăsat-o în rolul lui Mefisto.

Domnul G. Demetru, bâlbâindu-se copilărește în unele părți, fiind destul de convingător în alte scene, a avut de trecut un examen destul de dificil. Ceeace nu înseamnă că a dat deplină satisfacție.

Domnul G. Calboreanu, într'un rol ingrat, a isbutit să-i eclipseze pe ceilalți interpreți, dând încă odată dovada marilor sale calități.

In roluri mai mici au realizat mici creații, domnii Finteșteanu, Brădescu, Săvulescu, Făgădaru și doamna Kitti Gheorghiu. Domnul Soare Z. Soare a avut să se lupte cu scena mică a Teatrului Comoedia care adăpostește pentru câtva timp trupa primei noastre scene.

E adevărat că actuala scenă nu se prea împacă cu montarea pieselor istorice.

Totuși domnul Soare Z. Soare a realizat lucruri remarcabile, dovedindu-și încă odată calitățile.

Excelente, decorurile domnului Connescu cari totuși și-ar fi găsit un loc mai nimerit pe vasta scenă a Teatrului Național.

TRAIAN LALESCU

TEATRUL „REGINA MARIA": „NAȘTEREA, PATIMILE ȘI INVIEREA DOMNULUI NOSTRU IISUS CHRISTOS", MISTER MEDIEVAL IN 2 PARȚI DE ANONIM DIN SEC. XIV, ADAPTARE DE SILVIO D'AMICO (REGIA, ORAZIO COSTA).

„COMEDIA DRAGOSTEI", 3 ACTE DE HENRIK IBSEN (REGIA CORRADO PAVOLINI).

„PRANZ LUNG DE CRACIUN", UN ACT DE THORNTON WILDER (REGIA, ALESSANDRO BRISSONE).

Reprezentațiuni extraordinare date de „Compania dell'Accademia di Roma", sub direcția d-lui Corrado Pavolini.

Al treilea spectacol reprezentat de Compagnia dell'Accademia di Roma **pe scena teatrului „Regina Maria" a fost un mister medieval înfățișând nașterea, patimile și învierea Mântuitorului, în adaptarea scenică a lui Silvio d'Amico, întemeetorul trupei de teatru italian, aflat acum sub direcția d-lui Corrado Pavolini.**

Concepția despre teatru — sinteză a tuturor artelor, pe care au făcut-o sensibilă reprezentațiunile date de trupa italiană a fost poate și mai convingătoare ca în serile precedente, la acest spectacol a cărui punere în scenă a însemnat pentru regisor, d. Orazio Costa, prilejul unei admirabile realizări de armonii plastice și coloristice.

Ca orice operă de înaltă poezie, reprezentarea misterului nașterii, patimilor și învierii Mântuitorului s'a desfășurat într'o durată inactuală, desprinsă de contingențele care ne întâmpină și ne risipesc în practica vieții de toate zilele.

Intre momentele de intensă poezie picturală și dramatică, demne a fi relevate, cităm în ordinea urmării lor, scena Bunei-Vestiri, realizată cu o simplitate rafinată și o fineță leornadesică; apoi tablourile înfățișând mulțimea care imploră din Purgatoriu nașterea Mântuitorului, iar la sfârșit, după Inviere, admiterea în Paradis. Dramatismul atitudinilor și alăturarea colorilor înecate în umbră, îndărătul pânzei interpusă între scenă și privirile spectatorilor, care făcea să transpară siluetele celor din Purgatoriu învăluite într'o ceață spectrală, aminteau pe Tintoretto în scenele sacre dela Scuola din San Rocco. Ca intensitate emoțională, Invierea lui Lazăr a fost poate, momentul suprem și cel mai critic. Interpreții au trecut la o nuanță imperceptibilă de marginea ridicolului, cu un tact și o înțelegere desăvârșită a momentului psihologic în care scepticismul cultivat și bănuitor al spectatorului modern e cel mai puțin predispus să se lase mistificat printr'o materializare prea grosolană a unui simbol. In sfârșit, scena dela picioarele Crucii din care vedem doar partea de jos a ramurei verticale de o lungime neobișnuită, impresionantă, înălțându-se nevăzută, împreună cu trupul Răstignitului, în văzduhul scenei și mai departe, dincolo de istorie, în veșnicie.

Dintre interpreți cităm numele d-nelor: Miranda Campa (Maria), Adriana Sivieri (Ingerul Gabriel, Magdalena), Nora Moscardi (Marta și al domnilor: Antonio Crast (Isus), Giovanni Dicrucciati (Apostolul Ioan) și Otello Cazzola (Iosif).

*

Al patrulea spectacol și ultimul dat de trupa italiană a fost alcătuit din „Comedia dragostei" **de Ibsen și actul intitulat** „Prânz lung de Crăciun" **al dramaturgului american Thorton Wilder.**

Operă de tinerețe, „Comedia dragostei" aduce în scenă o temă încă actuală în esența ei, dar care astăzi, ca urmare a modificării condițiunilor materiale de trai aduse de progresul industrial, n'ar mai putea fi pusă în aceiași termeni ca acum 80 de ani, când a fost scrisă piesa.

Tema pe care o înfățișează „Comedia dragostei" dealungul celor trei acte, este conflictul între sentimentul iubirii care înobilează și exaltă sufletele, stimulând forța creatoare a spiritului omenesc, și între forma instituțională, prozaică și banalizată, — acea caricatură de nerecunoscut a dragostei care e viața conjugală.

Concluzia pe care o dădea Ibsen conflictului era că numai renunțarea la căsătorie poate salva puritatea exaltantă a iubirii, dela inevitabila degradare prin viața conjugală „Comedia dragostei" nu pledează pentru amorul liber împotriva oricăror convenințe sociale, ci pur și simplu pentru renunțarea la ființa iubită, din prea mare iubire pentru ea — la drept vorbind, dintr'o egoistă și exclusivă preferință pentru sentimentul însuși, ca prilej de exaltare a geniului personal.

Piesa a fost jucată în costume de epocă, în regia d-lui Corrado Pavolini, directorul trupei de teatru italiene. Scenele de ansamblu au fost pline de mișcare și pitoresc, într'un ritm de șarjă uneori poate prea pronunțat (de pildă, aducerea pe scenă a celor 8 copii ai pastorului a fost de natură să producă efecte de un comic de care se putea lipsi fără pagubă, spectacolul).

Dintre interpreți s'au remarcat d-nele Grusi Dandolo, Ave Ninchi, Miranda Campa și d-nii Otello Cazzola, Tino Carrara, Antonio Crast și Giovanni Dicrucciati.

★

Ca tehnică, „Prânz lung de Crăciun" **amintește filmele anglo-americane al căror prototip poate fi socotit „Cavalcada".**

In deosebire de dramele teatrului naturalist care sunt „felii de viață", secționări arbitrare făcute în plasma vie a acesteia, actul dramatic reprezentat de actorii italieni încearcă și isbutește să sugereze curgerea vieții, durata ei vie.

Viața este privită aci dintr'o perspectivă care se desfășoară dealungul câtorva generații succesive, iar nu sub aspectul arbitrar sub care încearcă s'o reconstitue prin câteva momente alese anume, teatrul naturalist.

Ca și în filmul de care am amintit „Prânz lung de Crăciun" ne face sensibili la o poezie pe care fragmentarea vieții, imobilizată în aspecte alese pentru a îngădui anume concluzii, nu ne îngădui să o bănuim: este poezia vieții însăși, așa cum se desprinde numai într'o privire, care o îmbrățișează întreagă, în rosturile ei tăinuite. Cine nu-i forțează înțelesurile, acela nu va putea decât să mărturisească, fără să încerce a-și justifica vreo preferință, că viața e așa cum este. Adică așa cum ne-o înfățișează Thorton Wilder în „Prânz lung de Crăciun".

In jurul mesei din ziua ajunului nașterii Domnului se așează patru generații succesive de membri ai aceleași familii. Printr'o ușă din stânga scenei își fac apariția în viață, mereu alții și alții, pe măsură ce, pe ușa din dreapta, ies din scenă și din viață cei ajunși la sorocul zilelor.

Meritele punerii în scenă revin d-lui Alessandro Brissone, care a redus la minimum indicațiunile materiale, suprimând între altele, toate semnele concrete ale prânzului, astfel că numai din gesturile și mimica actorilor înțelegem că ei mănâncă și beau. In acest fel, spectatorul rămâne sensibil doar la poezia gravă și la impresia copleșitoare ce se desprind din acea desfășurare a vieții așa cum este și în care membrii aceleiași familii, prin generații succesive, se perindă și se schimbă pe aceleași locuri din jurul mesei de Crăciun, mărturisind aceleași preocupări și exprimându-și în cuvinte aproape aidoma, afecțiunea unora față de alții, neliniștea, temerile, etc. Poate că totuși, intensitatea dramatică a înțelesului vieții care se desprinde din înfățișarea ei nealterată este la un moment dat slăbită prin repetarea stăruitoare a introducerii pe scenă a nouilor născuți. Ceeace constituia un efect poetic de un incontestabil dramatism, tinde să devină prin repetare formulă stearpă, procedeu excesiv.

„Prânz lung de Crăciun" este o piesă a cărei reprezentare pe o scenă de teatru bucureșteană, a teatrului „Studio" de pildă, ar însemna o foarte interesantă și rodnică experiență, atât pentru actorii români, cât și pentru publicul nostru.

FLORESTAN

Opt piese necunoscute, de I. L. Caragiale

Pe marginea spectacolului de inaugurare al Teatrului Municipal

Noul Teatru Municipal, cititorit de tânărul și vrednicul primar al Capitalei, d. I. Gh. Vântu își va deschide în curând porțile pentru public. Pentru că noi reporterii, ne bucurăm însă de un privilegiu care ne îngădue să pătrundem în culisele teatrelor, chiar înainte de premieră, veți putea afla și domniile voastre, iubiți cititori, un lucru de necrezut.

Caragiale, patronul noului teatru, n'a scris — cum știam cu toții — numai „Scrisoarea pierdută", „Năpasta", „Noaptea furtunoasă", și celelalte piese pe care le-am văzut jucate până azi. Nu. Vă veți convinge peste câteva zile, că marele dramaturg e autorul unui ciclu de piese — cel puțin tot atât de magistral scrise — ca cele cari i-au făcut faima.

Sunteți curioși să aflați titlurile acestor piese?

Iată-le: Justiție, Five O'Clock, Petițiune, Cadou, Articolul 214, Amici, Vizită, C. F. R.

I. L. CARAGIALE

Pentru cine îmi va răspunde că titlurile acestea sunt luate din volumul „Schițe și momente" îmi îngădui să folosesc, drept răspuns, câteva fragmente dintr'o cuvântare ținută pe scena Teatrului Național din Iași de către d. Al. O. Teodoreanu, cu prilejul deschiderii stagiunii din 1932, când, sub direcția d-lui Ionel Teodoreanu, au fost realizate scenic, pentru întâia oară, câteva din micile capo d'opere alese acum pentru întâia ridicare de cortină a noului teatru.

Transcriu:

„Dacă veselul Alecsandri e cititorul teatrului românesc, sarcasticul Caragiale e cea dintâi și suprema lui justificare. Alecsandri a înălțat un templu, Caragiale l-a sfințit".

Și mai departe:

„Se vor fi întrebat mulți dintre domniile voastre, de ce se deschide stagiunea de față cu „Momentele" cari au fost scrise pentru a fi citite și nu cu o lucrare destinată anume scenei? Vă răspund:

Mai întâi pentrucă „Momentele" sunt piese. *Apoi,* pentrucă sunt piese nejucate încă.

In aceste mici capo d'opere, ca în toată producția literară a lui Caragiale, dramaturgul primează. Ele ne oferă un bun spectacol inedit.

Reprezentarea lor marchează astfel, o târzie dar binevenită îndrăzneală — și ca ingeniozitate nu întrece cu nimic întâmplarea similară cu oul lui Columb, strivit pe masă, ca să șeadă.

Pentru a deveni teatru, scenetele acestea nu așteptau decât să fie jucate. Iată, vor fi. Se țin bine pe scenă, sunt vii, pline de haz și, adevărate modele ale genului, sunt perfecte, sunt perfecția însăși. Nu veți găsi în ele nici o vorbă de prisos, nici un detaliu nelalocul lui. Fiece cuvânt scris, conține doza lui de dinamită cu care era saturată intelectualitatea explosivă a autorului.

O repetiție a Momentelor *la care am asistat, m'a întărit în convingerea, că dacă ar fi fost chimist, Caragiale, ar fi născocit o cerneală, care în contact cu prostia să facă explozie.*

Credeți că n'ar fi făcut bine?"

★

Am spicuit aceste rânduri din cuvântarea unui scriitor, înrudit — prin spirit și vervă satirică— cu ilustrul său predecesor, pentru a justifica pe deplin hotărîrea conducerii teatrului „I. L. Caragiale".

Și acum câteva lămuriri obligatorii, pentru cititorii cari ne-ar crede pe cuvânt și ar fi îndemnați să asiste la premiera celor 8 piese necunoscute.

Teatrul Municipal, va funcționa cu începere dela 19 Decembrie, în palatul Ligii Culturale din b-dul Schitu Măgureanu nr. 1.

Ansamblul artistic, aliniază numele unor actori consacrați pe scenele bucureștene și al unor valoroase elemente tinere.

Cât despre felul cum vor fi prezentate scenic, în regia d-lui Victor Bumbești — *cele 8 „Schițe" și „Momente" alese și rânduite de d. Valentin Gustav, pot afirma de pe acum, că vor constitui un incomparabil pretext de spectacol „coupé".*

Spre deosebire de toate piesele lui Caragiale, a căror „actualitate" *a fost deseori pusă în discuție,* „Schițele și Momentele" *se ridică până la ceeace am putea numi* actualitatea eternă.

In ele, aflăm o întreagă galerie de tipuri cari au dobândit circulație socială *și prin asta,* nemurire.

Caragiale, i-a luat din viață și i-a pus în cărți. Ei vor părăsi în seara premierei cărțile, întorcându-se în viață.

Așa îi vom putea privi în voe, cum se însuflețesc, ca și cum ar ilustra paginile volumului „Schițe și Momente".

Dar despre montare, nu putem spune încă totul. Directorul de scenă ne făgăduește o surpriză. Așteptăm.

S. D.

---

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA. Sfărâmând pentru totdeauna relele și înrădăcinatele sisteme ale activității trecute a „Filarmonicei", adevărată tradiție de străinizare, de îndepărtare dela cele mai elementare îndatoriri față de muzica, muzicienii și cultura neamului, Ministerul Educației Naționale. Cultelor și Artelor, a pornit hotărît la înfăptuirea marilor deziderate ale artei muzicale românești, creând îndreptar nou și sănătos orchestrei noastre simfonice de stat.

Solemnitatea intrării în făgașul de lumină croit spre marile țeluri îngăduite astăzi și „Filarmonicei" de noua și biruitoare viață a românismului, a fost consfințită printr'un concert de pioasă dedicare deschizătorului de orizonturi și dătătorului de vlagă năvalnică credinței în țăria și forța spirituală a poporului nostru: Corneliu Zelea Codreanu.

Au apărut, în programul acestui concert de însemnătate istorică, fie nume urgisite, cărora nu le era dat să se poată înscrie aproape niciodată în paginile vieții muzicale românești, deși prin capacitate și fecunditate în creația muzicală, afirmată în multiple opere muzicale, rămase în cartoane, ar fi trebuit să se impună dela sine, ca acelea ale compozitorilor Dimitrie Cuclin și Alexandru Zirra, fie nume pur și simplu fără nici un acces în repertoriu, deși având toate dreptu-rile la existență sau chiar, fiind deadreptul reprezentative ca Nicolae Brânzeu, N. Agârbiceanu, sau Paul Jelescu.

Iată de pildă, cele două lucrări ale lui Nicolae Brânzeu, înfățișate în cursul concertului, „Cântecul Bradului" și „Cantata" pentru cor și orchestră.

Amândouă au dovedit cât a fost de nedreaptă și de vinovată lipsa de ospitalitate a „Filarmonicei" de altădată, lipsă împotriva căreia de atâtea ori ne-am ridicat cu indignare, și față de acest valoros muzician, ca față de mulți alții. Tâlc românesc, suflu autentic de simțire a frumosului popular din muzica noastră, factură polifonică valoroasă, frumoasă cunoaștere a mijloacelor componistice orchestrale, s'au revelat în plin din amândouă compoziițiile, ca o mustrare pentru trecut, ca o bucurie pentru viitor.

Dar pitorescul de calitate, caracterul românesc de aleasă exprimare, știința remarcabilă a lui Agârbiceanu, un alt artist de merit căruia i s'a permis însfârșit să iasă din umbră?

Iar, la toate aceste înviorătoare mărturii, încă una, acea dirijorală a lui Nicolae Brânzeu, care a condus întreg acest dificil concert de primă prezentare cu o căldură, o pricepere, o prezență emotivă, care-i deschid și în această direcție indiscutabile perspective?

Și, n'a fost decât un început. Dar un început căruia muzica noastră îi va datora mult și ale cărei binefaceri vor fi puternic resimțite în evoluția ei capitală.

Increderea în soarta ei capătă de acea temeiuri reale de existență.

Simbolic, concertul trecut va domina căile viitorului. Un viitor pe care, avem dreptul, însfârșit, să-l privim fără strângerea de inimă din vremea recentelor oprimări, sub acțiunea întrematoare a încorporării tuturor energiilor și dăruirilor în slujba năzuințelor proprii ale neamului nostru, și pe acest tărâm până astăzi părăginit, al artelor.

„TITANIC VALS" LA NOUL TEATRU „TUDOR MUȘATESCU"

Mereu proaspătă și înveselitoare, comedia lui Tudor Mușatescu *deschide un teatru nou în Capitală.*

Cu o distribuție, în care ne face plăcere să regăsim numele unor actori prețuiți, „Titanic Vals" *a fost primită și de data asta cu ropote de aplauze la scenă deschisă.*

In chipul acesta, prima ridicare de cortină a teatrului inaugurat Sâmbăta trecută, se vestește de bun augur pentru autorul „Titanicului" *din al cărui noroc îi urăm să se împărtășească și* directorul Tudor Mușatescu.

In Colecția „UNIVERSUL LITERAR"

a apărut noua lucrare a d-lui MIHAIL DRUMEȘ

TREI COMEDII

ȘCOALA NEVESTELOR, CALUL DE CURSE și LINIȘTEA SOȚULUI

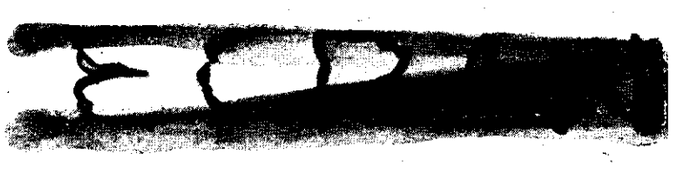

ARPA: Misiunea secretă.

A fost cândva un film ce se numea „Bengali". Era vorba în acest film despre acte de eroism, despre sacrificii, și mai ales, despre camaraderia care îi poate lega pe doi colegi de arme.

Filmul a avut succes, iar urmarea a fost o serie de filme în același gen. Unele au fost mai reușite, altele mai puțin.

Filmul prezentat de cinematograful „Arpa" face parte din prima categorie.

A contribuit în mare măsură jocul excelent al câtorva actori buni, cum sunt Basil Rathborne, Douglas Fairbancks, jr. Lionel Athwill și alții.

Nu voi insista aici asupra scenelor „eroice" ale filmului nici asupra părților exagerate, cum ar fi salvarea printr'o minune a eroului.

Voi scrie însă câteva cuvinte despre „fenomenul Basil Rathborne", dacă se poate numi așa.

Actorul se remarcase într'o serie de roluri antipatice, fiind unul din cei mai buni interpreți ai canaliilor.

Când îi vedeam numele pe afiș, eram convins că va apare în film și un om rău, care să-i dea mult de furcă eroului principal.

Pe semne că Americanii s'au plictisit văzându-l pe Rathborne în același gen de roluri.

S'a găsit repede o soluție.

Actorul și-a schimbat puțin zâmbetul.

Din sarcastic a devenit uman.

Și iată-l pe Basil Rathborne, distribuit în roluri simpatice.

Se achită cât se poate de conștiincios.

Nu putem spune însă nimic mai mult.

Inainte eram dispuși să spunem că e extraordinar în rolurile antipatice.

Nu același lucru putem să-l spunem și acum.

Să sperăm că, în curând Americanii se vor plictisi din nou și vor cere ca Rathborne să reapară în roluri antipatice.

E. C. RANU

ARHITECTURA TEATRELOR

este — incontestabil — acum, după cataclismul care a deschis problema trăiniciei tuturor adăposturilor noastre, un subiect pe care oamenii de teatru se cuvine să-l aducă în discuție publică.

Cel dintâi care o face — într'o serie de foiletoane judicios întocmite — este distinsul scriitor, pictor și regisor Victor Ion Popa.

Dar acest subiect nu poate fi epuizat în coloanele unui ziar. Va trebui — folosind competința și sugestiile atât de prețioase ale d-lui Victor Ion Popa, reluat într'o desbatere care să adune, alături de reprezentanții Municipalității și ai Ministerului Artelor, pe toți fruntașii arhitecturii românești — ca și pe oamenii de teatru specaliști în acest domeniu al technicei scenice și preocupați de o cât mai confortabilă și mai utilă arhitectură a sălilor de spectacol.

REGISORUL N. MASSIM

care s'a afirmat în mod deosebit prin felul cum a înscenat la București, piesele „Revizorul" *de Gogol și* „Fiecare cum vede" *de Pirandello, obține în prezent bine meritate succese la* Teatrul Național din Iași.

Bătrâna cetate a elanurilor și spiritualității românești, verifică astfel și consacră deplin, un talent autentic în plină evoluție.

Dar prezența regizorului Nicolae. Massim *în capitala Moldovei se arată vrednică de laudă și prin faptul că izbutește să fie biruitoare prin chemarea la rampă, în roluri de frunte, a celor tineri.*

Insemnăm deocamdată numele d-lor Dăncinescu, N. Loghin *și* A. Radvanschi, *alături de numele mai de mult valorificate ale d-lor* Eliza Petrachescu *și* Petronela Popescu.

Vom reveni cu o cronică mai amplă, asupra activității Teatrului Național din Iași.

TEATRUL CONTIMPORAN

după afirmația d-lui Corrado Pavolini, *nu există. E un adevăr pe care l-am constatat și noi în locul acesta — și pe care îl regretăm.*

Distinsul conferențiar italian, ne consolează, înlocuind această deficiență a timpului nostru, cu împlinirile câtorva regizori de faimă universală, sau cu experiențele celor mai tineri — experiențe, cari au înlăturat din teatru supremația „actorului prim", orchestrând toate valorile scenice (text, mizică, costum, decor, mișcare) pentru a realiza „spectacolul".

Dar dacă stilul „Comediei dell'arte" *ne farmecă și azi, dacă teatrul elisabetan, rămâne valabil prin poezia sa și prin permanența sentimentelor omenești ce înfățișează, dacă vechea melodramă cu substrat moral, ne înduioșează încă — prea puțini din dramaturgii contimporani, încearcă să răspundă la nedumeririle, spaimele și chemările vremii noastre, cu piese cari să nu reproducă viața de azi, ci s'o justifice și să ne-o tălmăcească.* Teatrul contimporan, *nu poate fi doar o formă de spectacol, un stil — așa cum s'a arătat de mult și mult mai armonios în muzică. Ci — ca și în muzică — noi cerem* un conținut. *Adică,* un text dramatic, *în care, poetul să fie frământat de toate frământările noastre și să ne facă să credem odată cu el în presimțirea unui viitor, pe care noi, muritorii de rând ,nu-l putem închipui singuri.*

Până la ivirea acestui poet, rămânem de acord cu d. Corrado Pavolini: Teatrul contimporan nu există.

„TINEREȚEA"

nu este în țările cu veche tradiție în arta scenică, un blazon artistic.

De cele mai multe ori, consacrarea unui actor vine—acolo—odată cu maturitatea.

Nu vrem să cercetăm aci, vârsta vedetelor noastre — pentru a le acorda certificate oficiale numai celor cu un stagiu apreciabil în teatru și în prețuirea spectatorilor.

Vom aminti doar numele unei răsfățate a publicului nostru, a cărei tinerețe cuceritoare, biruie toate canoanele și legile statornicite în practica teatrală: Lulu Nicolau.

Nu-i știm vârsta adevărată.

Fiindcă de când o cunoaștem — Lulu Nicolau — poartă același chip și același surâs care unește candoarea, cu cochetăria și impertinența fermecătoare a copiilor.

MUSIC-HALLUL

cunoaște aiurea o prețuire care îl așează în fruntea oricăror spectacole. Și nu e de mirare.

Impletit din grație, ritm, culoare, melodie și primejdioase acrobații, acest gen de spectacol, răspunde psihologiei actuale a spectatorului, dăruindu-i în minimum de timp, cele mai variate și mai puternice senzații.

Iată de ce aplaudăm inițiativa agenției Teatrale „Impresa", care îndrăznește să ne ofere un ciclu de spectacole în genul acesta, pe scena Teatrului Savoy.

DEM.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Iată, pentru amatori prilejul unei zile întregi de colind: opt expoziţii noui. D. Kimon Loghi, Delavrancea-Dona şi Paul Verona îşi adăpostesc operele la Ateneu, d-na Elena Popea, Teodorescu Romanaţi, Gore Mircescu, sculptorul Peer Merlöe, Ana Samurcaş-Berza şi Elisa Repeţeanu la „Dalles". D. Kimon Loghi expune un număr mult mai restrâns de tablouri decât altă dată. Totuşi, revedem mai toate locurile pe unde a trecut şi de unde s'a inspirat d-sa: Balcicul, Sudul Franţei, Bretania (unde d-sa a pictat cele mai frumoase pânze), crângurile şi luminişurile a căror poezie ştie să le evoce cu atât meşteşug şi în sfârşit, interioarele şi nudurile de o discretă sensualitate. D. Kimon Loghi scaldă toate aceste lucruri într'o ambianţă care ţine mai mult de vis de cât de realitate. D-sa e un „Tandru" care a gonit din arta sa îndoelile, încercările experienţei şi a curiozităţii.

D. Kimon Loghi este azi un reflex al unei lumi mai bune, mai optimiste care nu mai este. Am scris şi altă dată bunele noastre păreri despre pictura d-nei Delavrancea Dona. Şi de data aceasta ne-a plăcut lipsa de banalitate a lucrărilor d-sale. Culoarea lor acidă şi alăturarea uneori neaşteptată de culori dau tablourilor d-sale un interes pe care-l preţuim cu atât mai mult, cu cât bântue diletantismul atâtor „admişi la Salon". Presupunem că d. Paul Verona este rudă cu d. Arthur Verona nu numai pentru asemănarea de nume, ci şi pentru isbitoarea asemănare a facturii şi a subiectelor ce îşi alege. D-sa însă nu stăpâneşte meşteşugul maestrului său. Am urmărit mulţi ani mai toate participările d-sale la expoziţii, aşteptând mereu o cât de vagă încercare de a-şi croi un drum propriu, dar probabil că influenţa d-lui A. Verona e mult mai tenace de cât voinţa d-sale. De sigur că aceasta e o formă — mişcătoare — de admiraţie, dar se face cu un preţ foarte scump, anularea personalităţii şi o totală anestezie a spiritului critic. D-na Elena Popea ne îndreptăţea să sperăm la un ansamblu mai bun de cât cel de azi. Chiar desenurile expuse la Salonul de Toamnă ne lasă să credem la d-sa preocupări de compoziţie cari — dacă le are — sunt în această expoziţie lăsate pe ultimul plan. D-sa a abuzat de un manierism care nu a rezistat timpului. Se simte în expoziţia actuală oboseala artistei. O mai dârză prospecţiune în studiul naturii, o mai atentă solicitudine pentru ea, i-ar fi evitat impasuri ca cel de acum. D. Peer Merlöe e un cuminte şi aplicat cioplitor al lemnului. D-sa îl cioplеşte, îi lustruеşte şi îl patinează cu o dragoste şi o evlavie admirabile. Nuduri — poate prea elegante — animale (cele mai multe) găsesc în d-sa un fidel şi cinstit interpret. D. Gore Mircescu expune din nou în Bucureşti după o îndelungată lipsă. Ne obişnuisem să vedem la Saloanele Oficiale Ţăranii şi Scenele câmpeneşti pe care d-sa le îndrăgeşte atât. Scrupulozitatea d-sale în detalii, dau grupurilor o anumită fixitate de instantaneu compensată însă de o coloraţie vie şi îndrăsneaţă. Dimineţile reci pe viile Buzăului ca şi munca ţăranilor în arşiţa soarelui, căsuţele ţărăneşti sunt motive pe care d. Gore Mircescu le-a ilustrat fără acea dulcegărie cu care cei mai mulţi se simt obligaţi să „confecţioneze" asemenea subiecte.

D. Teodorescu-Romanaţi expune şi de data aceasta subiectele care i-au făcut succesul. Biserici, interioare, flori şi peisagii. Mai noui ca motiv sunt câteva portrete. Subiectul ocupă un mare loc în pictura d-lui Teodorescu Romanaţi. Astfel, d-sa îşi dă toată osteneala ca motivul reprezentat să se apropie cât mai mult de realitate, sacrificând uneori preocupările pur picturale. D-ra Ana Berza-Samurcaş ne aminteşte — în cele mai bune lucrări ale d-sale — pe Bombois, acest frate de inspiraţie cu Le Douannier Rousseau. Dacă aceste lucrări sunt agreabile şi dacă această manieră e comodă, ea comportă şi un pericol; acela de a te depărta de studiul sincer al naturii atât de necesar o vreme. D-ra Ana Samurcaş are calităţi frumoase şi un real simţ decorativ, de aceea aşteptăm lucruri din ce în ce mai bune din partea d-sale.

D-na Elisa Repeţeanu debutează, cu teamă şi cu mult prea multă timiditate. Lucrurile mici—schiţele aquarelate şi aquarelele sunt mai bune de cât restul. Uleiul are încă mistere prea grele pentru d-sa, mai ales când face portrete. Îi dorim mai mult curaj la lucru până la expoziţia viitoare.

EXPOZIŢIA IOAN I. MIREA (Palatul Propagandei Naţionale)

Am întâlnit în pânzele d-lui Mirea calităţi reale de culoare, calităţi pe care nu ştim dacă trebuesc atribuite îndrăsnelii sau unei desinvolturi lipsite de efort. D. Mirea are tinereţea de a se lăsa furat de varietatea capricioasă a culoarei, dându-ne astfel impresia de oarecare desordine. Credinţa noastră e că — strunit, mai disciplinat — temperamentul d-sale ar închega mai bine preţioasa d-sale cromatică pe o construcţie mai strânsă şi mai organizată.

„ORA DE SBOR"

Zilele acestea va apare, în editura „Cartea Românească", noul volum de poeme al d-lui Teodor Scarlat, volum intitulat „Ora de sbor".

Vitrina Europei

ADA NEGRI

a fost de curând aleasă membră a Academiei Italiene. Prin aceasta s'a călcat tradiţia, păstrată tacit de orgoliul masculin, care nu acorda femeilor dreptul de a păşi în instituţia sacrosanctă a Academiei în calitate de membre.

Cu secole înainte, pe când poeţii erau încoronaţi pe Campidoglio, ca Petrarca sau Torquato Tasso de pildă, fusese acordată şi unei femei această invidiată favoare, de a primi coroana de lauri a muzelor pe colina sfântă a Romei.

Poeta de atunci e cunoscută şi azi sub numele sărbătoresc de „Corilla Olimpica".

Prin alegerea Adei Negri s'a călcat o tradiţie, dar a fost înviată alta.

Mai are însă o semnificaţie sărbătorirea scriitoarei italiene; s'a arătat din nou că regimurile totalitariste nu numai că nu se desinteresează de literatură, de artă în general, — cum afirmă răuvoitorii sau cei care n'au înţeles încă sensul revoluţiei totalitariste — dar încurajează, răsplăteşte moral şi material orice pas făcut pentru cucerirea unei culturi adecuate acestor timpuri noui. Expoziţia Cărţii germane — nu e mult timp de când am vizitat-o — pledase strălucit şi ea pentru această cauză.

Pentrucă literatura italiană contemporană e puţin cunoscută la noi — pentru foarte mulţi vasta şi variata literatură a Peninsulei Italice se reduce la „fenomenul Dante", şi acesta cunoscut numai prin intermediul unor rezumate proaste — vom da câteva date biografice şi bibliografice asupra Adei Negri.

S'a născut într'un orăşel din sudul Italiei, din părinţi destul de modeşti; mama era lucrătoare într'o fabrică de textile, pe tatăl ei nici nu-l cunoscuse.

E crescută de bătrâna sa bunică; copilăria nu i-a lăsat nicio amintire de trai îmbelşugat, de viaţă fără de griji a copiilor. Trăeşte şi i se imprimă de timpuriu în suflet, melancolia zilelor sărăcăcioase, o urmăreşte imaginea oamenilor roşi de boală şi de miserie.

Citea mult. Atât de mult, încât toţi vecinii prevedeau că această creatură stranie, aproape sălbatică în manifestările şi raporturile ei cu lumea, acest copil plăpând care iubea cu patimă singurătatea şi liniştea, nu va fi de niciun ajutor mamei sale, din ce în ce mai bolnăvicioasă.

Urmează cursurile şcoalei normale; se îndârjeşte împotriva piedicelor ce i se pun, luptă cu o încăpăţânare inumană aproape, şi învinge. Primele versuri sunt din timpul acesta. Murindu-i şi mama, se simte atât de părăsită, încât singura tovărăşie o găseşte numai în versurile de început, caracterizate printr'o formă puţin căutată, aspră, plină de duritări formale cât şi de fond.

La 17 ani, poetei Ada Negri, nu-i surâdea romantismul morbid al unei iubiri noptatice ci-i vorbea ura adunată an cu an împotriva nedreptăţilor sociale, dragostea pentru cei umili şi asupriţi.

Invoca în versuri teribila răzbunare corsicană, acea „vendetta". Risipite prin diferite reviste, poeziile tinerei poete fac o adevărată revoluţie; sunt citite cu nesaţ, comentate şi numele Adei Negri e deja cunoscut şi recunoscut mai ales ca al unei scriitoare cu infinite posibilităţi. Primul volum de versuri e intitulat „Fatalità".

E numită profesoară. Incepe lupta cotidiană cu altă specie de neajunsuri. Se căsătoreşte, are un copil. Trăeşte bucuria şi suferinţa tuturor mamelor. In noul volum „Maternità" e cântat acest nou aspect din viaţa poetei; entuziasmul, speranţele, misterul maternităţii cu toate dureroasele lui sacrificii.

In 1921 tipăreşte un volum de proză „Stella Mattutina", care o consacră printre marii scriitori contemporani. E povestea simplă a copilăriei şi adolescenţei ei.

Mai târziu în „Le strade", scurte compoziţii în proză, aspecte fugare, instantanee prinse dibaci din drumurile ei zilnice, de un comic grotesc uneori, ne dau aceiaşi senzaţie a unui suflet în veşnică frământare, mereu neliniştit, totdeauna întors spre priveliştea interioară a sufletului.

Il libro di Mara e cartea dragostei. O dragoste întâlnită târziu, şi amară. După moartea acelui mult aşteptat „alto come un cipresso", Ada Negri rămâne iarăşi numai cu ea. De atunci mai mult călătoreşte.

Am enumărat numai volumele reprezentative; pentrucă Ada Negri a scris mult.

Dacă am caracterizat primele producţii lirice prin asprimea formală vom adăoga că forma actuală a versurilor e rafinată, lucrată. De o sinceritate îndrăzneaţă, cărţile Adei Negri lasă impresia unei trăiri directe, vii, imediate. Stilul ei ca şi fondul, sunt o continuă înălţare spirituală.

CORRADO PAVOLINI

directorul teatrului „Compagnia dell'Academia" din Roma, a ţinut în seara de 2 Decembrie a. c. o conferinţă la Fundaţia Universitară „Carol I", despre „Il Teatro Contemporaneo".

Domnia-sa a afirmat, cum remarcasem şi noi într'una din cronicele trecute, că nu există un teatru contemporan; un teatru contemporan asemănător cu cel elisabetan sau spaniol din epoca dramatică, care au dat un anumit limbaj teatral repede răspândit în toată lumea, un teatru contemporan din punct de vedere al structurii, al textelor.

Totuşi, teatrul modern are un caracter care îl deosebeşte fundamental de trecut: noua concepţie despre *spectacol*, adică despre strângerea într'un tot unitar a teatrului, a recitării şi a regizării, operaţie grea, dar cu atât mai ispititoare, menită *regisorului* căruia domnul Pavolini îi acordă o importanţă pe care n'o cunoşteau până acum de cât actorii, marii actori. Regisorul trebue să fie dotat cu o sensibilitate critică şi creativă, cu o cultură estetică şi filosofică, cu simţul armoniei. Regizorul e un adevărat „sacerdote", căruia i se supun, maleabil, actorii şi care întrebuinţează cu puteri depline toate artificiile scenice pentru a acorda toate elementele spectacolului în desfăşurare cu poezia operii pe care el este chemat să o servească.

Acest rol al Italiei fasciste va arăta zilele acestea practic, ceeace a expus atât de sugestiv, teoretic. Vor fi regizate de Domnia sa câte o lucrare din B. Shaw, L. Pirandello, C. Pozzi, T. Wilder şi un mister, prelucrat după modelul medieval creştin.

SORACTES

„Universul Literar" de Crăciun

va apare la 21 Decembrie, în 12 pagini, cu un bogat material literar şi artistic, cuprinzând poezii şi nuvele, esseuri şi cronici despre manifestările de cultură românească, precum şi numeroase informaţiuni privitoare la arta şi literatura de peste hotare.

Numărul de Crăciun al revistei se va vinde cu 7 lei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

Poate că îţi mai aminteşti, Menip, din vremea când taifasurilor noastre le spuneam „cronici paradoxale", că observasem — fiind amândoi de acord — lipsa de coincidenţă între prilejul emoţiei şi expresia ei artistică. Cred că sunt în măsură acum, să afirm că nu numai în procesul de elaborare a unei conştiinţe artistice dar şi în mod obişnuit, în psihologia vieţii de toate zilele, se petrece acelaş decalaj între emoţie şi expresia ei din momentul în care se conturează cu cel mai intens relief lăuntric, odată cu cine ştie ce nebănuite şi târzii consecinţe pentru cenestezia noastră proprie.

Iată dece, abia acum, după o lună dela data cutremurului pe care atunci l-am simţit fizic, cred că îţi pot vorbi altfel decât sub impresia momentului şi anume într'un fel ce-mi este esenţial, de impresia închegată ca o realitate de sine stătătoare, care deşi aparţine lăuntrului meu, o pot privi totuşi pe dinafară, ca şi cum mi-ar sta dinaintea ochilor. Pe scurt, despre răsfrângerea morală a impresiei lăsate de catastrofa de la 10 Noembrie şi care mi s'a revelat deodată, sub forma acestei întrebări obsedante: dacă ar fi fost să mor atunci, eram pregătit?..

N'ai uitat, cred, că presa apărută în săptămâna catastrofei a glosat cu îmbelşugare, insistând

patetic asupra sentimentului de nimicnicie resimţit cu o intensitate cutremurătoare în ordinea morală, pe cât fusese de zguduitor aevea, cutremurul.

Dar îţi aduci aminte, Menip, cu câtă grabă febrilă, aceleaşi mulţimi înfiorate de simţimântul nimicniciei lor au dat busna în restaurante şi în sălile de spectacole, parcă dintr'o nevoe de-a fi mai aproape, fizicеşte, unii de alţii. Regele naturii abdica provizoriu, cu orgoliul cam hărtănit, dela suveranitatea pe care singur şi-o proclamase cu atâta naivă aroganţă. In aceeaş măsură, dobitoacele se mai săltaseră niţel în stima lui. Vitele din grajduri şi animalele depe lângă casă dăduseră semne de nelinişte, cu câteva ore chiar înainte de catastrofă, în timp ce stăpânul lor absolut a fost surprins, chiar în clipa săvârşirii destinului, nepregătit, cufundat în beatitudinea desăvârşitei încrederi de sine, a somnului reparator şi a unei totale ignoranţe...

Dacă ar fi fost să mori atunci, erai pregătit? — poate că te-ai întrebat şi tu Menip. Pregătit — adică iniţiat, căci moartea ca şi poezia, presupune o iniţiere îndelungată.

Pentru Voltaire, ea nu era mai mult decât „un mauvais quart d'heure" înainte de trecerea pragului vremelniciei, în necunoscut. Ştiinţa noastră despre lume ne îngădue să recunoaştem cu sânge rece, că moartea este un fapt pozitiv de neînlăturat. Dar ceva confuz şi puternic în noi, reminiscenţe obscure, poate din vremuri fără istorie, cărora nu ştim cum să le spunem pe nume şi nici măcar să le deosebim dacă sunt ale cărnei sau ale duhului nostru ne hărţuesc uneori cu o nădejde ce parcă seamănă mai mult a disperare. Un scriitor creştin a formulat odată această sfâşietoare desbatere lăuntrică, printr'o foarte sugestivă punere în contrast a termenilor: „ştim că vom muri — spunea el — dar nu putem crede".

Dacă ne-ar fi îngăduit să preferăm luciditatea, oricărui anestezic moral sau chiar religios, sau dacă am fi sortiţi, prin propria noastră structură sufletească, luciditătii — cum a fost probabil Voltaire — atunci totul s'ar reduce desigur la un sfert de oră greu de răsbătut. Dar dacă nu suntem, dacă nu putem fi numai lucizi, întotdeauna lucizi?

Crezi, Menip, că eroismul este cu adevărat o iniţiere, adică o pregătire pentru moarte? Vreau să spun: este cu adevărat autentică, aceea la al cărei capăt înspre neant să ne putem recunoaşte cu întreaga noastră zestre omenească? Nu e cumva eroismul o altă soartă, un dincolo, care ne păgubeşte de ceeace ne înzestrase ceastălaltă soartă, dincoace? Mă tem de transmutaţiile petrecute în ordinea valorilor morale, Menip, mă tem şi le suspectez aşa cum suspectez procedeele oricărei alchimii care nu se aplică la operele Artei.

Sub raportul curajului fizic, ştii că eroismul a fost preţuit ca o valoare îndoelnică, nu numai de un moralist experimentator pe pielea altora, ca Bernard Shaw, care spunea prin gura unui medic dintr'o piesă de teatru a sa, că „orice nătărău care se împiedică cu nasul de un glonte, e proclamat erou". Dar şi Saint Exupéry a cărui experienţă despre eroism, întreprinsă cu riscul propriei vieţi, nu aflase în compoziţia curajului mai mult decât un amestec impur de „puţină furie, puţină vnitate, multă încăpăţânare şi o plăcere sportivă vulgară".

Mă tem însă, Menip, că şi sub aspectul moral, eroismul nu înseamnă pentru insul omenesc mai mult decât un prilej întâmplător spre a-şi pune în valoare unele virtuţi proprii, — o şansă la care contribue deopotrivă împrejurările dinafară, cu momentul psihologic, lăuntric. Dar dacă eroismul e o chestiune de şansă el are, sub aspectul moral, caracterul de surprindere şi spontaneitate al reacţiei instinctive, adică tocmai acela pe care o pregătire pe îndelete, în răstimpul unei vieţi, nu îl poate manifesta.

Insensibilitatea fizică, acea înfrângere a simţurilor şi a cărnii, pe care o cucereşte eroul faţă de lipsurile sau ispitele de tot felul, îşi află corespunzător într'o anumită analgesie de ordin moral, o lipsă de sensibilitate şi de înţelegere pe care le manifestă insul eroic, faţă de alte valori decât acelea pe care el însuşi le afirmă, în ordinea morală.

Eroismul nu intră în posibilităţile deprinderii. Cu mai multă îndreptăţire cred că se poate vorbi de o aptitudine născută pentru eroism, de o vocaţie a eroismului care n'ar putea ieşi în drumul oricui, răsplată vreunei deprinderi, ci doar pe drumul hărăzit al Damascului vocaţiei împlinite. Dar atunci, eroismul ca şi frumosul artistic este lipsit de caracterul exemplar pe care-l au valorile practice ale moralei. Nu pot să-mi închipui Menip, cum s'ar putea întemeia o pedagogie a trăirii eroice, după cum nu ştiu să fie una a vieţii artistice sau a sfinţeniei.

Unii dela alţii, mare lucru nu învăţăm. Adevărurile de viaţă

pe care le afirmă prin existenţa proprie sau prin operele lor, eroul, artistul şi sfântul, nu pot fi exemplare. Noi trebue să ostenim fiecare, cu puterile neajutorate, ca să deslusim înţelesurile vieţii, pe măsura noastră proprie. Poate că într'o zi ne va fi dată şansa, atunci când ne aşteptam mai puţin, de-a ne cuprinde viaţa în lumina revelatoare a unui sens eroic, de artă sau de sfinţenie, care să ne poarte încrezători, până'n pragul ultimului sfert de oră, la capătul căruia ştim că va trebui să ajungem odată, fără să putem crede. Mai mult, sau altceva, Menip, eu nu ştiu ce am putea nădăjdui...

MENALC

Intrebarea ce-mi pui, Menalc, îmi aminteşte de o întâmplare povestită de Bergson. Intr'o dimineaţă un comisionar înmâna filosofului un plic ce aştepta răspuns grabnic; era din partea unei persoane care-l ruga să-i scrie pe loc ce gândeşte despre Dumnezeu. Deasemenea, mă îmbii şi tu să-ţi desvălui în cincizeci de şiruri atitudinea mea faţă de moarte. Şi întrebarea e cu atât de gravă, cu cât îi bănuiesc un tâlc duhovnicesc ce nu-mi displace, însă îmi săcâie sfielile. Pregătirea pentru moarte de care pomeneşti, (despre iniţiere am să scriu mai la vale) îmi apare drept o împăcare cu Dumnezeu, adică limpeda conştiinţă de a fi respectat legea divină. Mărturisesc că anul 1940 al erei creştine, cu năprasnicul său cortegiu de năpaste, a trezit în conştiinţa mea ca şi în a creştinilor dela finele veacului al X-lea obsesia copleşitoare a morţii şi dorinţa de a adera cât mai intim la adevărurile revelate. Cred că în noaptea de 10 Noembrie spectrul morţii a turburat conştiinţele mai adânc decât cele mai înălţătoare predice şi cred că în acele calamităţi naturale religiile au găsit întotdeauna puternici auxiliari. Totuşi, fiindcă aştepţi un răspuns, ţi-l dau răspicat: N'am fost pregătit. Negreşit, că cei mai mulţi ţi-ar da acelaşi răspuns, fiindcă viaţa socială a marilor metropole le spulberă acea participare la ordinea valorilor morale de care pomeneşti. Pregătirea la moarte cere izolare şi singurătate.

Aşa dar printre cei aleşi, hotărît că nu mă puteam număra dacă în acea noapte forţele cosmice m'ar fi nimicit.

Dar ai scris cuvântul iniţiere şi afirmi că moartea ca şi poesia presupune o iniţiere îndelungată. Aici desbaterea mi se pare că s'a strămutat pe alt plan, pe acela al valorilor raţionale, şi implică altfel de răspuns. Conceptul echivalează cu intuirea esenţei morţii. Mi se pare că nici un individ n'ar putea revendica acel privilegiu al iniţierii în moarte, adică a adâncirii misterului morţii. Moartea este o experienţă unică şi cu neputinţă de comunicat şi postularea conştiinţei acolo tocmai unde ea este abolită prin definiţiune, are caracterul unei contradicţii în termeni. Nu ştiu care filosof a exprimat acest adevăr într'o formulă sugestivă: „Moartea se sugrumă pe sine decum te sugrumă pe tine". Incât acea iniţiere ce-ţi apare, Menalc, ca o pârguire a datelor conştiinţei, este valabilă numai în lumea noastră imanentă zodiei Relativului; dar conceptul însuşi se spulberă prin lipsă de obiect, îndată ce-l aplicăm în ordinea Absolutului. Care iniţiat ar cuteza să creadă c'ar putea cuprinde Absolutul de pe tărâmul Relativului? Iniţiere nu poate fi în moarte şi-ţi împotrivesc cugetarea înţeleptului care se întrista că, nu ştie măcar ce este viaţa, pe care a văzut-o, cum ar putea şti ce e moartea, pe care n'a văzut-o!".

Aş voi deci o „iniţiere îndelungată" în viaţă. Mi se pare că privită din latura aceasta, enigma ne îngăduie o nădejde de lumină, căci numai specific se deosebeşte moartea de viaţă, nu esenţial, aşa cum plastic o înfăţişează înţelepciunea indică, dând zeului morţii, Yama, un chip cu două feţe întregite într'o singură esenţă. Fiind cele două faze ale unui ciclu evolutiv, se poate afirma fără paradox că moartea e un anumit aspect al vieţii, aşa după cum viaţa este un anumit aspect al morţii. Una din cele mai vechi religii, cea reîncarnaţionistă, n'a făcut decât să intuiască cu mii de ani în urmă un adevărat definitiv al ştiinţei actuale: „persistenţa în cosmos a energiilor vitale, sub forme diferite", voalându-l însă de credinţa într'o persistenţă a principiului vital individualizat.

Lucizii înţelepţi ai Greciei au pus iniţierea în viaţă la temelia gândirii, săpând în marmura templului din Delfi adânca şi lapidara formulă „Cunoaşte-te pe tine".

Dar e ciudat că în fapt Creştinismul care postulează caracterul moral al sancţiunilor, o eternitate individuală, un Dumnezeu personal, nu izbuteşte să disocieze moartea de somn, de abolirea individualităţii. Astfel pentru Socrate, moartea e doar „un somn îndelungat şi fără vise"; Montaigne o socoate deasemenea „adânc somn searbăd şi umilitor"; „repaos desăvârşit" chiar este pentru misticul Pascal. In ciuda poruncilor religioase, omul lucid, cum îl denumeşti, deopotrivă cu poeţii toţi a înţeles adâncile analogii dintre somn şi moarte. Intr'adevăr somnul, moartea noastră zilnică, spulberă conceptele spaţiului şi timpului, smulge individul din imediat, îl descătuşează din complexele sale adaptări la mediu, îl descentrează din concretul înrâuririlor sociale, aşa fel că de aici înainte, morţii sunt ispitit să-i aplic, parafrazând-o, definiţia pe care Bergson o dă somnului, şi să spun: „A muri este a se desinteresa". Nu mă sfiesc să afirm că în clipa trecerii dincolo şi cel pregătit şi cel nepregătit şi Antonin Piul şi rândaşul dela grajd se află în preajma marei experienţe a morţii, la fel de neiniţiaţi, încercând acelaşi gol şi aceeaşi tăcere pe care cu toţii o încercăm în preajma somnului.

Somnul însă îmi spune, Menalc, că energia cosmică ce a voit ca 100 de cvatralioane de celule să se îmbine într'un edificiu material în stare de a se resfrânge pe sine pe care îl numesc Eu — adică de a străbate un ciclu ce-l denumesc al duhului, fără a lămuri prea mult astfel enigma — nu poate să ne fie sortit unui ceva mai rău încă decât această viaţă; că nu ne cere nici tămâie nici sânge, ci doar acceptarea totală a imperativelor vieţii, integrare umilă în necuprinsul proces al desfăşurărilor energetice, credinţă într'un destin individual vremelnic ce în moarte se risipeşte cu totul. Pregătirea constă a spune ca Pliniu că „moartea este ceea ce Dumnezeu a dăruit mai bun omului". Rostul metafizic al marilor cataclisme naturale parc'ar fi tocmai de a ne atrage luarea aminte asupra acestor adevăruri.

MENIP

APARE IN CURAND
CASA TEREKOV
de PAUL LAHOVARY
Cu ilustraţiuni de George Voinescu
Colecţia „Universul Literar"

A apărut
Cetatea lui Bucur
versuri
de Ştefan Baciu
cu ilustraţii de Ştefan Constantinescu
Preţul lei 50
Colecţia „UNIVERSUL LITERAR"

VITRINA EUROPEI

Cronica germană

CULTURĂ ŞI ARTĂ PENTRU MUNCITORI

Statele democrate n'au făcut aproape nimic pentru muncitori în ceeace priveşte condiţia culturală — iar când au făcut ceva, au făcut-o de mântuială, nu atât pentru a realiza o adevărată operă de culturalizare, cât pentru a creea o iluzie în spatele căreia se ascundeau câteva posturi bine plătite, acordate oamenilor de casă ai puternicilor zilei.

In statele totalitare, massele se bucură de-o foarte mare atenţie din partea forurilor culturale. In Germania, muncitorul nu se duce la cârciumă ca să se distreze, ci la teatru sau un concert simfonic. Aproape toţi muncitorii au bibliotecă şi nu este unul din ei care să nu cunoască valorile consacrate ale artei germane. Intr'un stat în care massele înţeleg să cumpere o carte, un bilet de concert sau chiar un tablou, arta va avea alte posibilităţi de desvoltare decât într'un stat în care bunurile culurale aparţin unei categorii de privilegiaţi.

Intre oamenii cari au înţeles cel mai just problema culturii şi-a artei pentru muncitori în Germania, este cunoscutul organizator Dr. Robert Ley. Educarea masselor populare şi realizarea formidabilei mişcări recreative „Kraft durch Freude" „(Putere prin bucurie") îşi află în D-rul Robert Ley inspiratorul. Datorită acestui tenace entusiast, acestui devotat al muncitorimii, s'au întregistrat foloase mari nu numai pentru spiritualizarea masselor, ci şi pentru climatul artistic al Germaniei, unde astăzi, în pofida războiului, valorile culturale cunosc posibilitatea unui randament maxim.

Valoarea morală a unui muncitor care cunoaşte versurile lui Goethe şi care-a ascultat un choral de Bach, ne'ndoios că va fi superioară valorii morale a unui muncitor care n'a depăşit harmonica din restaurante. Unui muncitor cultivat i se poate pretinde mai mult simţ al răspunderii, al demnităţii; el va fi conştient de importanţa sa în angrenajul social. Din atelier, nu va coborâ în tavernă, ci, re'ntorcându-se acasă, va citi o carte bună în liniştea căminului, cruţându-şi banii şi sănătatea. Astfel, îşi va respecta titlul de muncitor, pe care superficialitatea democraţiei l-a depreciat.

La noi, singură Legiunea a înţeles problema muncitorimii, ridicând-o la nivelul spiritual pretins de omul nou. Muncitorul român găseşte astăzi nu numai asistenţă socială în cadrul Legiunii, ci şi asistenţă culturală, devenind factor de răspândire şi de receptare a marilor bunuri spirituale româneşti, cari, până dăunăzi, au fost ţinute sub obroc.

STILUL CINEMATOGRAFIEI GERMANE

Regimul naţional-socialist a imprimat un ritm inedit cinematografiei germane. Invadat de evrei şi de unguri, filmul din Reich ajunsese la un moment dat să oglindească „Schund"-ul literaturii jidoveşti. După instaurarea naţional-socialiştilor la conducerea Germaniei, producătorii evrei s'au retras la Viena, de unde cotropeau pieţile europene cu realizări de operetă ieftină şi tendenţioasă. Apoi, magnaţii israeliţi au trebuit să fugă şi din Viena. Ajungând la Budapesta, au luat-o da capo. Producţiei pestane i se datoresc filme de mahala, ca acel monstruos „Voiaj de nuntă" cu Ernest Verebes (azi refugiat în studiourile lui Metro-Goldwyn...). Producătorii credeau că mai pot plasa asemenea filme pe pieţile europene, însă, socotelile lor au dat greş: filmul adevărat german a isgonit elucubraţiile dela Budapesta. Producţiile „Ufei" au introdus un stil nou în estetica ecranului. Filmele de războiu sunt opere de grandioasă etică, iar filmele uşoare se menţin în marginile bunului simţ. In filmul istoric, Gründgens a făcut şcoală cu a sa „Fecioară din Orleans". Speculând efectele de massă, a creeat efecte unice, dar fără să cadă în excesele cinematografiei ruseşti, care pune întreg accentul numai pe masse. Un film ca actualul „Condottieri" va fi, deci, superior lui „Petru cel Mare".

Acest lucru se datoreşte unui luminos echilibru între teza socială şi condiţia estetică.

Cinematograful românesc, care va începe să existe cu adevărat numai prin Legiune, are elemente de-o deosebită energie. Incercările lui Igiroşeanu, boicotate pe vremuri şi ne 'nţelese, dovedesc existenţa unor mari posibilităţi. Şi, de sigur, ele nu vor fi alături de ale filmului german de azi.

O REVISTĂ PENTRU TOŢI

In ţara noastră, n'au prea fost — decât cu o mică excepţie... — reviste familiare bune. Revistele conduse de concerne evreeşti, ca „Realitatea ilustrată" de pe vremuri (dar cea de azi?...), făceau „operă" de trivializare a masselor. Concursuri de frumuseţe — paravane de destrăbălare, — când cutare evreicuţă din Cernăuţi era aleasă regină a frumuseţii româneşti, nuvele pornografice, glume de prost gust — cam acesta era cuprinsul revistelor familiare de la noi.

In Germania, există o revistă cu adevărat bună pentru cadrele largi de cititori: „Die grüne Post" („Poşta verde"). Această publicaţie e citită cu acelaş interes atât de intelectual, cât şi de muncitor. Scrisă uşor, pe înţelesul fiecăruia, această revistă e un model în genul ei. Cuprinzând articole de utilitate, schiţe datorite celor mai buni scriitori germani de azi, versuri şi piese distractive, „Die grüne Post" a ajuns cunoscută în fiecare casă germană.

Astăzi, se încearcă şi la noi editarea unei asemeni publicaţii. Inceputul făcut cu „Buna-Vestire de Duminică" e un început bun, demn de concursul cel mai larg din partea cititorilor. Rolul unei reviste familiare în viaţa socială a unui stat, e mai mare decât s'ar crede. Ea aduce o sinteză de culturalitate şi de viaţă artistică în casa celui mai modest cititor.

Când o astfel de revistă e scrisă cinstit şi cu tragere de inimă, rostul ei se lămureşte ca unul din cele mai salutare pentru educaţia masselor. Ceeace s'a şi întâmplat în Germania şi, de aci înainte, se va întâmpla şi'n România.

MIRCEA STREINUL

Un savant german

Profesorul Hans Uebersberger a cinstit capitala noastră cu o serie de conferinţe.

Imprejurările originei istoricului orientalist simbolizează esenţa lui spirituală de savant, formula căreia e „geneza actualităţii".

Născut în clima Imperiului Austro-Ungar, a încercat din primii ani morbidul amalgam al etnicei mozaice. Obârşii regionale au împletit în graiul său de căpetenie dialectul slavon. Aceasta în copilărie. Adolescenţa şi-a inaugurat-o cutreerând călare un alt Imperiu, de la Varşovia la Caucaz. Apoi a fost reprezentantul primului în cel de al doilea cu diplomatica misiune de ataşat cultural. Aci a gustat clocotitoare oglindiri de climă în tripla întruchipare din Gorki, Cehov şi Tolstoi. Drept câmp de analiză l-a fost întotdeauna faptul viu, introducerea genezelor retrospective în deslușirile conglomeratului contimporan. Un fier politic înjghebat în intelect istoric.

Dând curs acestor însuşiri, Hans Uebersberger s'a stabilit pe la anii 1899—1902 la Moscova. El însuşi spune: „Sunt amator al stratului vulcanic. In Austria eu l-am găsit pe planul etnic, iar în Rusia pe planul politico-social".

La arhiva Afacerilor Străine, din întâmplare, a lucrat la masa unde cu douăzeci şi cinci ani în urmă, şi-a scris „Istoria Rusiei" vestitul Soloviev şi unde s'a păstrat o placă comemorativă. Lucrările „Istoria politicei externe ruse" şi „Austria şi Rusia" sunt rezultatul acestor ani.

In 1907, la Viena, profesorul Uebersberger inaugurează catedra Europei Răsăritene şi marele Institut, pentru care achiziţionează uriaşe biblioteci: cea a profesorului şi publicistului Bilbasov, cea a lui Kraevski şi cea a savantului bulgar Irecec. Işi editează în opt volume „Politica externă a Imperiului Austro-Ungar dela criza din Posen până la războiul mondial". In perioada celor 24 ani, pe care i-a trăit în Capitala austriacă, a deţinut funcţiunea de Decan al Facultăţii de filozofie şi cea de rector al Universităţii din acest oraş.

Din anul 1919 datează conflictul său cu guvernul socialist-democrat, conflict ce a provocat în ziua de 1 Ianuarie demisia sa din calitatea de consilier al Ministerului Afacerilor Străine. Când Cancelarul Dolfuss devine conducătorul statului, Hans Uebersberger a trecut hotarul ţării sale, gonit, de regimul interior şi chemat de al treilea Reich, în luna Mai a anului 1934.

Pe timpul audierii cursurilor la Universitatea moscovită, adeptul lui Leon Kasso, al lui Vinogradov, al lui Kliucevscki şi-a însuşit disciplinele umanitare în ţinuta lor: ştiinţifizarea criteriului de summum real. Pe vremea ambasadei petresburgiene, a dus comerţ spiritual cu Paul Kruşevan şi cu Pobedonoştev—leaderii conservatismului doctrinar din extrema dreaptă. Circumstanţe ce au aruncat prima grână în intelectul lui Hans Uebersberger spre un al doilea proces structural: înlocuirea planului empiric cu postulatul doctrinar şi a inducţiei retrospective cu logicul efect. In loc de a le urca coboară acuma treptele genezei.

Ce i se oferise în mod parţial când de Austria când de Rusia, i se dă cu integritate pe pământul german. Atât planul etnic cât şi cel politico-social se unesc, de data aceasta, spre destinderea reflecţiei savantului, într'un singur element: omogenitatea. In el savantul vede un acces la deţinerea absolutului real.

La început e director al Institutului din Breslau, iar în 1935 al Institutului din Berlin, unde editează „Analele pentru studierea Europei Centrale". Apoi îşi ia la Facultate catedra respectivă. La Viena el inaugurează această disciplină, iar la Berlin e titularul unei materii a cărei apariţie a fost aicea prima de pe glob.

Dacă, în materialul său operatoriu, profesorul Uebersberg a variat, când reducând complicarea actuală la primul adevăr, când îndreptând premisa teoriei către decursul raţionat în domeniul său metodic, el a urmat drumul neclintit al ştiinţei stricte.

Fiind când austriac, când slav şi când german în sferele de fenomene, în sistematizare este imutabil şi, prin urmare, universal.

OLGA KRUŞEVAN

UN GRUP DE PREOŢI

face să apară gazeta de atitudine ortodoxă *„Sinaxarul"*, în paginile căreia se desbat probleme în strânsă legătură cu credinţa. Prin atitudinea dârză pe care conducătorii *Sinaxarului* o afişează, prin năzuinţa de înnoire şi însănătoşire ce urmăresc, preoţii Niţă Mihai, Ştefan Dobra şi ceilalţi dela conducerea revistei susnumite se singularizează în scrisul bisericesc, însemnând cu necontenita lor râvnă drumul de lumină pe care să se îndrepte paşii tuturor credincioşilor şi slujitorilor altarului.

S'A SPUS

pe drept cuvânt că epocile cele mai propice desvoltării artelor nu sunt şi cele mai calme, mai aşezate, — ci, dimpotrivă, acelea în care popoarele sunt în veşnică mişcare, în frământarea care marchează căutarea altor orizonturi.

Nu mire pe nimeni numărul mare de noui publicaţii care dela o vreme încoace se străduesc să străpungă tăcerea de care sunt înconjurate şi se contureazâ, pe zi ce trece, mai puternic în spiritualitatea românească actuală.

Deaceea ni se pare plină de sens apariţia, aşteptată pe curând a „REVISTEI DE POEZIE" de sub direcţia lui Mircea Streinul, *precum şi a unui alt săptămânal „SEPTENTRION", condus de d.* Aurel Fedinc.

Ceeace trebue reţinut în deosebi, este faptul că Revista de poezie *va publica* numai *versuri Este — poate — o îndrăsneală care să sperăm că va însemna un succes.*

O NOUĂ EDITURĂ

care ia fiinţă în Capitală, nu poate decât să ne bucure. In aceste vremuri de crâncene nevoi, când cele câteva mari edituri ale noastre şi-au restrâns programul de activitate la tipărirea unui mic număr de volume, pentru care şi-au luat, — grijulii.— măsuri serioase de prevedere, alegând de predilecţie nume cu circulaţie în lumea literelor, sau tipărind şi nume mai puţin sosore dar care să vină cu scrisori de garanţii, editura „Şcoala poporului" însemnează bravarea unei mentalităţi negustoreşti care tinde să transforme tiparniţa într'o tarabă oarecare cu un ţel strimt: acela al câştigului material cu orice preţ.

Cele câteva tipărituri pe care editura „Şcoala poporului" le-a scos până acum, dovedesc cu prisosinţă două lucruri: câteodată, cu mai puţini bani dar cu multă tragere de inimă se pot obţine rezultate strălucite; experienţa de ordin tehnic câştigată de alţii, se poate apropia şi fructifica de oricine cu condiţia de-a fi de bună credinţă. Elegantele volume: Irina badei Călin **de Elvira Zamfirescu,** Negustorie de Răzăş **de Ştefan Dumitrescu Ceterașu.** Orientări şi fapte în mişcarea şcoalelor superioare ţărăneşti **precum şi volumul omagial închinat memoriei lui** Necu'ai Stoleriu, **toate apărute la „Şcoala poporului', ne îndreptăţesc să credem că în curând vom avea o editură mare în plus, în care vor putea vedea lumina tiparului atâtea tinere elemente talentate.**

„NU REFORMĂ ŞCOLARĂ,

ci reforma omului", *afirmă d. prof. Traian Brăileanu, ministrul Educaţiei Naţionale, în revista asociaţiei generale a învăţătorilor din România* Şcoala şi viaţa *pe Sept.-Oct. 1940.*

Intr'adevăr, reforme şcolare n'a făcut în ţara asta doar cine n'a vrut dintre acei cari au trecut pela sau pe lângă ministerul Educaţiei (până şi el, bietul! şi-a schimbat firma de câteva ori). Ba, unii dintre domnii aceştia mai şugubeţi au supus învăţământul nostru public la câte două reforme în decursul unei aceleaşi guvernări, numai aşa, ca să fie, să se găsească! Oameni cari erau numiţi la acest departament-ciolan fără niciun discernământ, străini de problemele şi sufletul ce se cerea necontenit jertfit pe altarul unor înalte idealuri, se amuzau să răsioarne ceeace înaintaşii lor clădiseră. Aceasta era deviza: tot ceeace se făcuse până la ei, apărea şubred, improvizat, rău făcut. Şi atunci, spre desorientarea profesorilor şi elevilor, decădea vechea lege înlocuită de cea „nouă" modificată pe ici pe colo „prin părţile esenţiale". Aşa se face că am avut mai multe legi decât miniştri.

La reforma omului, ca element esenţial în şcoală, nu s'a gândit nimeni, pentrucă rosturile acestuia erau privite printr'o optică aparte; el nu reprezenta mare lucru în afară de legăturile partidiste şi locul respectiv în statele de plată. Jalonat după interese mărunte de culise, omul trebuia să se declare încântat dacă-i mergea buhul de „om deştept" şi era arătat cu degetul pe stradă cât mai des, numele circulându-i (cu poză, dacă se putea) prin ziare. Era soluţia care rezolva de minune toate ecuaţiile şcolare.

Opera de deşelenire a vechilor moravuri, întoarcerea spre viaţa şcolii, spre singurele şi adevăratele scopuri pe care le are corpul didactic, iată ofensiva pe care a început-o şi pe care o va urmări până la desăvârşire noul regim.

C. POSTELNICU

Horia Cosmovici: Poziţia României

Scrisul legionar se îmbogăţeşte în prima etapă de creaţie de după prigoană cu o carte de căpătâiu. Este vorba de lucrarea camaradului avocat Horia Cosmovici intitulată „Poziţia României" şi oferită cetitorilor români ca un extras din revista „Dottrina Fascista".

Lucrarea este importantă din două puncte de vedere. Unul, care se referă la personalitatea autorului, unanim cunoscută. Apărător al Căpitanului, în ultimul şi marele său proces — d. Horia Cosmovici a fost sortit astfel să stea lângă Conducătorul nostru de totdeauna în ceasurile de cea mai grea încercare sufletească ale acestuia; desigur, faptul că se discuta *acolo* întreaga *atitudine a Mişcării Legionare*, adăogat la faptul că d. Horia Cosmovici lucra cu Căpitanul la alcătuirea punctelor de apărare, deci de demonstrare a adevărurilor înfăţişeri ale luptei „Gărzii de Fier" — l-a pus pe autorul de astăzi în postura de a cunoaşte gândul Căpitanului mai de aproape decât alţii. Şi această observaţiune, dacă este *esenţială* pentru ultimul proces, rămâne însă valabilă şi pentru procesele anterioare.

D. Horia Cosmovici a aprofundat doctrina Mişcării în viforniţe; şi-a fixat convingerile şi şi-a exprimat atitudinile în pledoarii, deoceca d-sa este în primul rând unul din luptătorii de elită ai *cuvântului legionar*.

Al doilea punct de vedere din care trebue privită cartea este al valorii, prin ea însăşi. Şi din acest punct de vedere — „Poziţia României" va rămâne un permanent isvor de sugestii şi îndreptar de atitudini pentru cei care în viitor vor voi să lămurească sau să discute doctrina legionară. In puţinele pagini ale cărţii, d. Cosmovici sintetizează aspectele esenţiale sub care trebue cunoscută Mişcarea. Spirit critic şi analitic de mare întindere, aşa cum numeroasele sale pledoarii — conferinţe doctrinare mi l-au făcut cunoscut, d. Horia Cosmovici ni se desvăluie astăzi ca un gânditor cu vaste posibilităţi sintetice. Un caracter ce se impunea unei lucrări care caută să fixeze poziţia României în cadrul nouii organizări europene — prin contribuţia ideologică pe care Mişcarea Legionară o aduce acestei organizări. Poate din acest motiv cartea poate fi mai uşor apropiată de cei ce cunosc întreaga poziţie doctrinară a Legiunii.

In cele patru capitole ale broşurii d. Cosmovici fixează: personalitatea Căpitanului; doctrina legionară; structura legionară şi Statul Naţional-Legionar. Cum vom reveni asupra ideilor din această carte (aşa cum am făcut în articolul nostru „Fruntariile"), ne mulţumim ca arătând această carte, să subliniem o frază care sintetizează perfect permanenţa luptei legionare: „un legionar nu este un om perfect, ci un om care munceşte din răsputeri să fie mai bun" (pag. 9), iar apoi: „Lupta lui, cu el însuşi, pentru a deveni bun, este în realitate o luptă pentru neam" (p. 18).

Cei care au avut fericirea ca din scris, din priviri sau din discuţii să se apropie de Căpitan, să-l iubească şi să fie gata de moarte pentru el; cel care ştie, în sfârşit, că personalitatea şi viaţa Căpitanului constitue singurul isvor şi singura linie de viaţă legionară — văd chiar numai din acest citat, câtă puritate de gândire legionară este în scrisul camaradului Horia Cosmovici. O puritate care, adăogată la luminoasa concepţie ce străbate cartea — îi măsoară dimensiunile şi importanţa.

C. I. M

E la îndemâna d-voastră!

(Marea noastră mică publicitate)

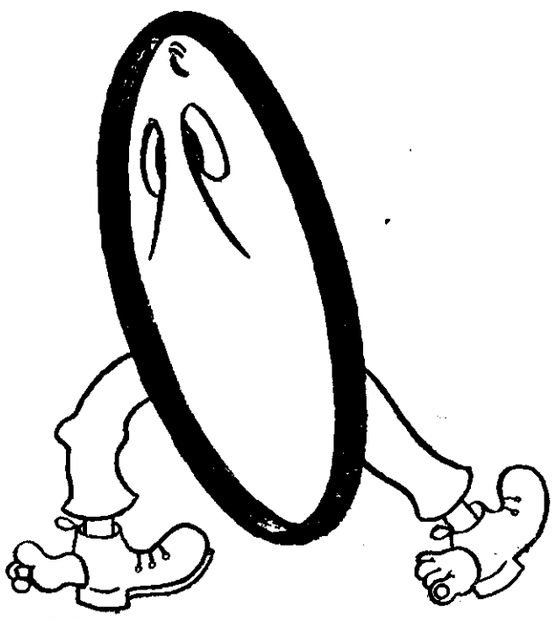

CERC VICIOS dornic de reabilitare, caută post în carte de geometrie onestă

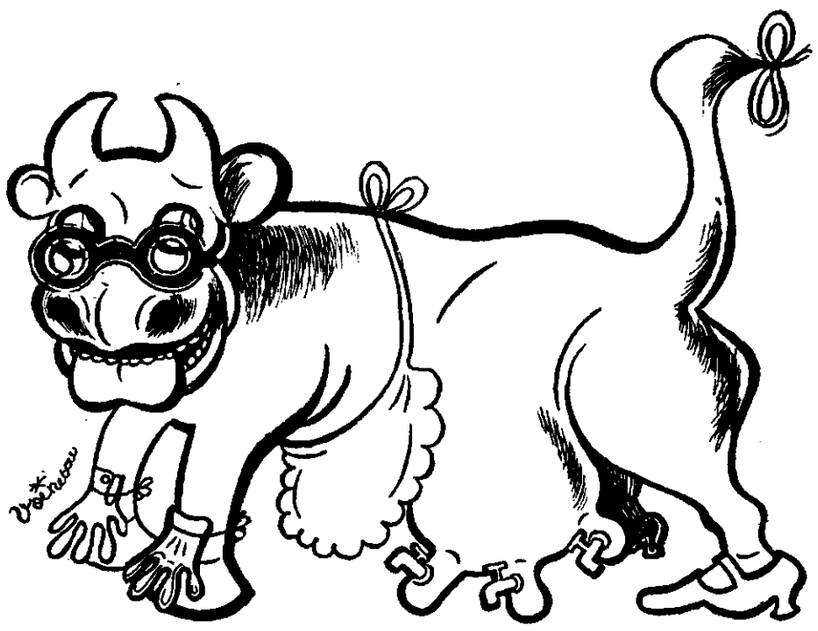

VACĂ licenţiată în chimie, vinde lapte gata pasteurizat

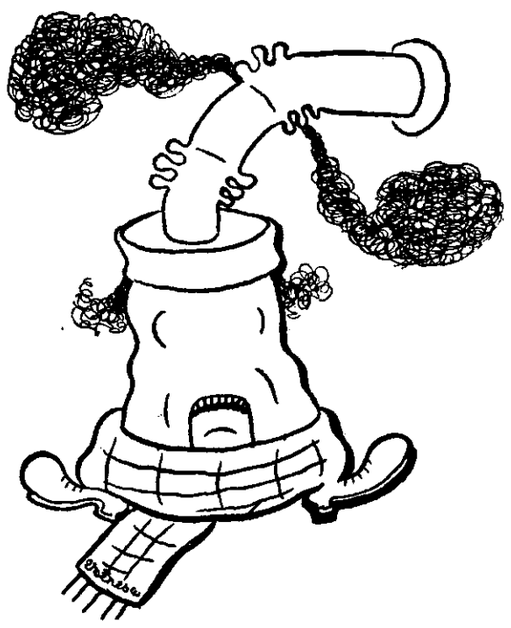

SOBĂ DE TUCI ASTMATICĂ, caută foc fără fum

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938